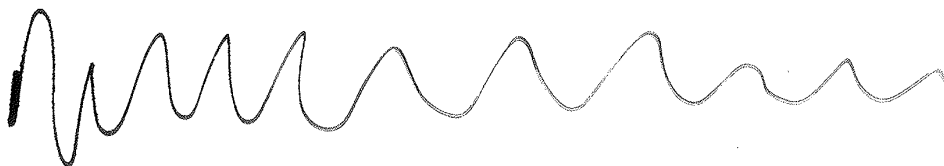
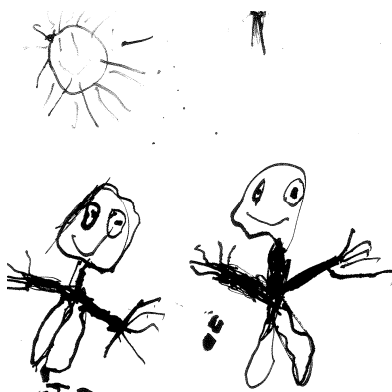

Nurmeksen varhaiskasvatus- suunnitelma

VASUN SISÄLLYSLUETTELO

1	Kuvaus kunnan varhaiskasvatuksen linjauksista ja strategioista	3
2	Varhaiskasvatuksen toiminta-ajatus ja arvot nurmeksien päiväkodeissa	3
3	Varhaiskasvatuksen päämäärät ja tavoitteet	4
4	Varhaiskasvatuksen toteuttaminen	5
4.1	Hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus	5
4.2	Leikki	8
4.3	Varhaiskasvatuksen sisältöalueet 3 - 5-vuotiaille	10
4.3.1	Kieli	10
4.3.2	Historiallinen ja yhteiskunnallinen näkökulma	11
4.3.3	Esteettinen näkökulma	12
4.3.4	Eettinen näkökulma	13
4.3.5	Uskonnollinen näkökulma	14
4.3.6	Kuvataide, askartelu, veisto	15
4.3.7	Ympäristö- ja luontokasvatus	16
4.3.8	Liikunta	17
4.3.9	Matematiikka	18
4.3.10	Musiikki	18
5	Erityisen tuen järjestäminen	19
6	Eri kulttuuritaustaisten lasten varhaiskasvatus	21
7	Yhteistyö ja jatkumo varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen välillä	22
8	Varhaiskasvatus yhdessä perheiden kanssa	23
8.1	Lapsen vasu	26
9	Varhaiskasvatuksen sisällöllinen arviointi, kehittäminen ja seuranta	28

1 KUVAAUS KUNNAN VARHAISKASVATUKSEN LINJAUKSISTA JA STRATEGIOISTA

Nurmeksessa päivähoidon toiminta-ajatuksena on tarjota paikkakunnan lapsiperheille taloudellisesti tuotettuja päivähoitopalveluja. Päivähoito tukee ja edistää jokaisen hoidossa olevan lapsen yksilöllistä hyvinvointia. Myönteinen työ- ja kasvatusyhteisö mahdollistaa sekä lasten hyvinvoinnin että päivähoidon ja kotien välisen yhteistyön.

Päivähoidossa tehdään tiimityötä. Päiväkodit, ryhmäperhepäivähoito ja perhepäivähoito muodostavat omat tiimensä. Tiimien tavoitteena on tuottaa mahdollisimman laadukasta päivähoitoa.

Esiopetus kuuluu Nurmeksessa sivistyspalvelukeskuksen toimialaan. Sosiaalipalvelukeskus järjestää esiopetuksen kokopäivähoitoa tarvitseville lapsille päiväkodeissa. Muu taajama-alueen esiopetus järjestetään sivistyspalvelukeskuksen toimesta päiväkotien tiloissa.

Päiväkotihoidon on tarkoitettu yli 3-vuotiaille lapsille. Toiminta-aika päiväkodeissa on klo 6.30 - 17.15. Päiväkodeissa toimii kaksi pienryhmää, esiopetusikäisten ryhmä, 3 - 6-vuotiaiden ja 3 - 5-vuotiaiden ryhmät. Ryhmien henkilöstönä on kaksi lastentarhanopettajaa, lastenhoitaja ja päiväkotiapulainen. Pienryhmissä toisena lastentarhanopettajana on elto ja lisäksi molemmissa ryhmissä työskentelee erityislasten avustaja.

Alle 3-vuotiaille ja vuorotyötä tekevien vanhempien lapsille päivähoitoa tarjotaan perhepäivä- tai ryhmäperhepäivähoidossa. Ilta- ja viikonloppuhoitoa keskitetään ryhmäperhepäivähoitoon, jossa vapaapäivät ja työaikajärjestelyt ovat helpompia toteuttaa kuin perhepäivähoidossa. Ryhmäperhepäivähoito on perhepäivähoidon kehittyvä osa-alue. Tähän toimintamuotoon on helpompi saada työntekijöitä, koska työaika on lyhyempi, ympärillä on työyhteisön tuki eikä työpaikkana ole hoitajan oma koti. Myös vanhemmilta saatu palaute on ollut myönteistä ja kannustavaa.

2 VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTA-AJATUS JA ARVOT NURMEKSEN PÄIVÄKODEISSA

Päiväkodit järjestävät varhaiskasvatusta, esiopetusta ja päivähoitopalveluja, joilla ylläpidetään ja edistetään lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista sekä lapsiperheiden hyvinvointia ja vuorovaikutusta kasvatuskumppanuuden avulla. Päiväkodeissa tapahtuva varhaiskasvatus on yhteiskunnan järjestämää, valvomaa ja tukemaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jossa lapsen omaehtoisella leikillä on keskeinen merkitys.

Varhaiskasvatuksen keskeinen voimavara on ammatillinen henkilöstö ja sen kokonaisvaltainen näkemys lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Toiminta perustuu laaja-alaiseen monitieteelliseen tietoon ja tutkimukseen sekä pedagogisten menetelmien hallintaan. Nurmeksien päiväkotien vahvuutena on hyvin koulutettu, pitkän työkokemuksen omaava vakituinen henkilökunta.

Suomalaisen varhaiskasvatuksen arvopohja perustuu keskeisiin kansainvälisiin lapsen oikeuksia määritteleviin sopimuksiin ja kansallisiin säädöksiin. Keskeisin arvoista on lapsen ihmisarvo, johon liittyy seuraavat periaatteet:

- lapsen tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja syrjintäkielto
- lapsen etu
- lapsen oikeus elämään ja täysipainoiseen kehittymiseen
- lapsen mielipiteen huomioon ottaminen.

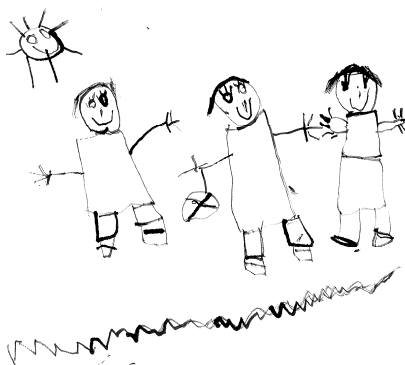
Lapsen oikeuksia konkretisoivat varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet ovat lapsen oikeus

- turvallisiin ihmissuhteisiin
- turvattuun kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen
- turvattuun terveelliseen ympäristöön, jossa voi leikkiä ja toimia monipuolisesti
- tulla ymmärretyksi ja kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti
- saada tarvitsemaansa erityistä tukea
- omaan kulttuuriin, äidinkieleen ja uskontoon tai katsomukseen.

Lähteet: Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, toinen tarkistettu painos 2005. Stakes.

Päiväkotien henkilökunnan kanssa v.2005 yhdessä pohdittuja ajatuksia siitä mikä on tärkeää 3 - 6-vuotiaalle lapselle:

- turvalliset ja vastuuntuntoiset kasvattajat
- lämmin kasvatusilmapiiri, nauru, ilo, huumori, innostus
- leikki ja leikkikaverit, yhdessä toimiminen
- oppimisen ja tekemisen ilo
- yksilöllisen etenemisen ja kehittymisen mahdollisuus
- järkevä toiminnan ja levon suhde
- ikä- ja kehitystasoa vastaava mielekäs toiminta, jossa kukin lapsi voi kokea tulevaisuutta kuulluksi ja ymmärretyksi omana itsenään
- lapsen oikeus on aikuisen velvollisuus. (Kts. liitekansiosta lapsen oikeuksien julistus ja sopimus).

3 VARHAISKASVATUKSEN PÄÄMÄÄRÄT JA TAVOITTEET

Varhaiskasvatuksessa on tärkeää painottaa lapsuuden itseisarvoista luonnetta, vaalia lapsuutta ja ohjata lasta ihmisenä kasvamisessa. Kasvattajien tehtävänä on huolehtia, että seuraavat kolme ihmisenä kasvamisen kasvatuspäämäärää ohjaavat toimintaa riittävän syvästi.

- Henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen.
 - Lasta kunnioitetaan omana ainutlaatuisena persoonallisuutenaan niin, että hänestä kasvaa tasapainoinen, avoin ja elämänmyönteinen.

- Toiset huomioon ottavien käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistaminen.
 - Lapsi suhtautuu myönteisesti itseensä, toisiin ihmisiin, kulttuureihin ja ympäristöihin.
 - Lapsi pystyy toimimaan toisten kanssa, ottaa muita huomioon, välittää toisista ja auttaa muita.
- Itsenäisyyden asteittainen lisääminen.
 - Lapsi kykenee edellytystensä mukaisesti huolehtimaan itsestään ja läheistään sekä tekemään elämänsä koskevia päätöksiä ja valintoja.
 - Lapsi saa iloa oppiessaan huolehtimaan itsestään ja hän saa luottaa omaan osaamiseensa.
 - Lapsi saa oppia omatoimisuutta niin, että tarpeellinen huolenpito ja turva ovat koko ajan lähellä. Lähteet: Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Stakes. 2005

4 VARHAISKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus

Lapsen hyvä hoito muodostaa perustan kaikelle toiminnalle varhaiskasvatuksessa. Hyvin hoidettu lapsi, jonka perustarpeista on huolehdittu, pystyy suuntaamaan mielenkiintonsa toisiin lapsiin, ympäristöön, toimintaan ja oppimiseen. Mitä pienempi lapsi on, sitä enemmän hän tarvitsee aikuisen huolenpitoa. Hoidon, kasvatuksen ja opetuksen ulottuvuudet painottuvat eri tavoin eri-ikäisillä lapsilla ja eri elämäntilanteissa. Myös perushoitotilanteet ovat kasvatuksen ja opetuksen hetkiä, joilla on merkitystä lapsen yleiselle hyvinvoinnille ja oppimiselle.

Päiväkotien kasvattajayhteisö neuvottelee yhdessä arvoista ja toimintatavoista ja rakentaa näin yhteistä toimintakulttuuria. Kasvattajan työssä on tärkeää tiedostaa oma kasvattajuus ja sen taustalla olevat arvot ja eettiset periaatteet. Oman työn pohtiminen ja arviointi auttavat kasvattajaa toimimaan eettisesti ja ammatillisesti kestävien toimintaperiaatteiden mukaisesti. Tavoitteellinen kasvatusta ja opetus merkitsevät kasvattajayhteisölle valintojen tekemistä. Kasvattajien tehtävä on suunnitella toiminta ja rakentaa ympäristö, jossa näkyvät sekä lapselle ominaisin tapa toimia että varhaiskasvatuksen eri sisältöalueet.

Ammatillisen koulutuksen ja säännöllisen täydennyskoulutuksen tuottama tieto ja kokemus luovat perustan kasvattajien osaamiselle. Kasvattajayhteisö dokumentoi, arvioi ja pyrkii jatkuvasti kehittämään toimintaansa. Kasvattajat kunnioittavat lapsen, vanhempien ja toistensa kokemuksia ja mielipiteitä ja työskentelevät kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti.

Lähteet: Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Stakes. 2005.

Vehkalahti: Kehu lapsi päivässä. LK-kirjat 2007.

(Tähän varhaiskasvatussuunnitelmaan on liitetty lähteiksi sitä aiheeseen liittyvää kirjallisuutta, mitä löytyy Nurmeksen päiväkodeista)

Päiväkotien henkilökunnan yhdessä työstämiä ajatuksia vuodelta 2005:

Kasvatus- ja opetustoimintaa ohjaavat valtakunnalliset ja paikkakuntakohtaiset suunnitelmat, joihin kaikkien lasten kanssa toimivien aikuisten tulee perehtyä. Kunkin ryhmän on tärkeää varata vuoden aikana säännöllisesti yhteistä suunnittelu- ja keskusteluaikaa. Lasten kanssa toimiessaan aikuisten on oltava aktiivisesti läsnä, sen kautta luodaan positiivista ja turvallista ilmapiiriä. Lasten tulisi saada kokemus aidoista, empaattisesti kuuntelevista aikuisista. Myös keskeneräisyyden ja epäjärjestyksen sietäminen kuuluu päiväkotityön arkeen.

Päiväkodin työntekijöiltä vaaditaan myös rohkeaa uudistushenkeä. Pienetkin muutokset toimintatavoissa lähtevät oman työn reflektoinnista. Rohkeutta tarvitaan 'peiliin katsomisessa', oman työn arvioinnissa. *Joka syksy olisi mietittävä uudelleen mikä on juuri tälle ryhmälle järkevintä ja tärkeintä, mikä vastaa tämän ryhmän tarpeita parhaiten mm. päivärytmin, ryhmän jakamisen, tilojen käytön ja päiväleppöikäntöjen suhteen. Rutiinien kyseenalaistamista ja rohkeutta kokeilla avoimin mielin uusia käytäntöjä tulisi myös aika ajoin harrastaa. Entiseen voi aina palata, jos kokeilu ei toimi.*

Mitä seuraisi, jos kaikki eivät tekisikään kaikkea samaan aikaan, kuten ulkoilua, nukkumista, ruokailuja jne. Kenties melu, ruuhkat ja tungos vähenisivät, suosituimmat tilat olisivat paremmin kaikkien käytössä, aikuiset väsyisivät vähemmän!? Myös työnkierron merkitys oman ammattitaidon kehittämisessä olisi hyvä olla esillä aika ajoin.

Alle kouluikäisille 21 lapsen ryhmä on aina liian suuri. *Siksi tulisikin toistuvasti miettiä mahdollisuuksia ryhmien jakoihin olemassa olevien tilojen ja henkilökunnan puitteissa. Kunkin ryhmän sisään voi syksyisin muodostaa pienempiä, pysyviä ryhmiä, joilla on oma nimi ja oma aikuinen. Pienryhmän oma aikuinen hoitaa mahdollisuuksien mukaan pääasiassa yhteistyön vanhempien kanssa, myös hoitosopimuksen teon. Joka syksy tulisi huomiota kiinnittää 'pehmeään aloitukseen'. Toiminta lähtee liikkeelle sadusta ja leikeistä. Perusturvallisuus on edellytys lapsen leikille ja sitä kautta oppimiselle, luovuudelle ja mielikuvitukselle. Kaikkien päiväkodin toimintojen tulisi pohjautua jollekin idealle joka palvelee lapsen perustarpeita. Eri käytäntöjä, myös perushoitotilanteita, on arvioitava vuosittain sillä perusteella lisäävätkö vai vähentävätkö ne lapsen tuntemaa perusturvaa.*

- Onko päiväkodissamme tilanteita, jotka esim. pelottavat aistiyliherkkyyksistä kärsiviä lapsia tai tekevät heidän elämänsä hankalammaksi?
- Rankaisemmeko lapsia heidän erityisominaisuuksistaan moittimalla heitä tilanteissa, joissa heillä ei ole edellytyksiä toimia haluamallamme tavalla?
- Onko syytä koettaa muuttaa lasta vai omia käytäntöjämme?

Lapsen päiväkotihoidon aloitusta pehmentää myös mahdollisimman avoin yhteistyö lapsen vanhempien kanssa. Suositeltavaa olisi, jos vanhemmat voisivat ennen varsinaisen päivähoidon alkua viettää lapsensa kanssa muutamina päivinä aikaa lapsen tulevassa ryhmässä. Näin lapsen vanhemmat saisivat käsityksen lapsensa päiväkotipäivästä ja pystyisivät esim. keskustelemaan siitä lapsensa kanssa myöhemminkin. Vanhempia kovasti ikävöivää lasta voisi myös auttaa alussa mukana olevat valokuvat vanhemmista ja kodista. Pienellä voisi olla mukana 'unirättinä' vaikka äidin t-paita, jos se auttaisi säilyttämään mielikuvan äidistä ja toisi näin turvaa.

Lapsi on ja oppijana *tekijä ja kokija*, siksi aikuisen on tarjottava lapselle ikätasoon sopivaa merkityksellistä ja mielekästä käsillä ja keholla tekemistä ja kokemista. Innostunut aikuinen herättää myös lapsen mielenkiinnon, käyttää lapsen motivaatiota hyväkseen oppimistapah-tumassa ja laajentaa lapsen ajattelu- ja kokemusmaailmaa. *Alle kouluikäinen oppii huonoim-*

min kuuntelemalla, siksi opetuksen on oltava kaikkia aisteja hyväksi käyttävää, kokonaisvaltaista, erilaisia oppimisvahvuuksia hyödyntävää, tekemisen, kokemusten, tunteiden, liikunnan yms. avulla etenevää. Toiminnallisuutta tukeva ympäristö ei saa olla liian valmis niin sisä- kuin ulkotiloiltaan.

Lasten kanssa tehtävässä työssä on erityisen tärkeää muistaa työn eettiset periaatteet. Eettisyyden lähtökohtia ovat toisten kuunteleminen ja yhdessä tekeminen. Jokaisella ihmisellä on yhdenvertainen ihmisarvo riippumatta iästä, taidoista, asemasta, varallisuudesta tms. Etiikka lähtee kyvystä asettua toisen asemaan. Ammattieettiikka perustuu työn arvo- ja normipohjaan ja ammattitaitoon, jonka ylläpito ja kehittäminen on välttämätöntä. Eettisyys edellyttää rohkeutta kyseenalaistaa omia toimintamalleja ja pitkälistä omien motiivien, päämäärien ja käytäntöjen pohtimista. Päiväkodin työntekijät ovat lapsuuden asiantuntijoita ja sitä kautta lapsuuden puolestapuhujia, jotka asettavat aina lapsen edun oman edun edelle. Lasten elämä on täysin aikuisista riippuvaista ja siksi aikuisten on käytettävä oikein valtaansa suhteessa lapsiin. Kaikille lapsille on suotava paras mahdollinen päivähoito, tavoitteena on, että jokaiselle lapselle jäisi päiväkodista hyvä muisto.

(Ammattieettisiä ajatuksia on koottu mm. Marja Ruohon 21.2.2006 pitämästä koulutuksesta.)

Päiväkotien lasten ajatuksia hyvästä päiväkodista vuodelta 2005 (Suluissa aikuisten ajatuksia)

- Mukava päiväkotikoti on sellainen, jossa aikuiset määrää ja lapset tottelee.
(Vastaus kuvastanee lapsen tarvetta perusturvaan, tietoisuuteen siitä että lähellä on aikuinen, joka huolehtii.)
- Päiväkodissa on mukavaa leikkiminen, jumppasali, hyvä ruoka, mäenlasku, askartelu ja yhdessä tekeminen.
- Mukavaa taas ei ole kiusaaminen, yksin olo ja lyöminen, melu, tungos, jos on liian vähän leikkiaikaa
- Päiväkodin parhaita paikkoja ovat jumppasali, patjaleikki, verstaas, kotileikki, ulkopiha, rap-pusten alunen
- Päiväkodissa pitäisi olla isoja ja pieniä huoneita, nukkumahuoneita joissa patjoja ja sänkyjä, pimeitä ja pehmeitä, sellaisia, joihin mahtuu kaksi, barbileikkipaikkoja.
(Tarvittaisiin luovan leikin tila, rauhoittumishuone, tiloja joissa leikkirauha, viihtyisät tilat, pukuk- ja roolileikkipaikkoja, ulos kiipeilypuita. Onnistuisiko tilojen jakaminen sermeihin, verhoihin, palje- ovin?)
- Jospa päiväkodissa olisi leikkimökki sisällä, ulkona kiipeilypuita ja kiviä, ja jumppikseen saisi mennä aina, leikkipaikkoja lisää, vähemmän lapsia, toinen patjaleikkipaikka.
(Hannilan läheisten metsä- ja pusikkoalueiden hyödyntäminen leikkipaikkoina, nuorten pajalla majakehikoiden valmistus.)
- Haluaisin päiväkotiin pehmoleluja, traktoreita, koneita, turtleseja ja muita ukkoja, vetoautoja, joita vedetään taaksepäin ja sitten ne kulkee.
- Kavereiden pitäisi olla kilttejä, jotka ottaisivat leikkiin mukaan, vauhdikkaita.
(Ryhmän sosiaalisia suhteita voisi silloin tällöin kartoittaa kyselemällä kilttilta esim. kenen kanssa leikit mieluiten, kenen kanssa et haluaisi leikkiä tms.)

- Päiväkodissa on mukavaa leikkiä, pelata, piirtää, kiipeillä, rakentaa taloja, jumpata, nukkua
- Päiväkodin aikuisten pitäisi olla iloisia, kilttejä ja rauhallisia, niin kuin äiti.

4.2 Leikki

Leikki on lapselle elämä, yhtä luontaista ja tärkeää kuin hengittäminen. Luonto on järjestänyt lapsen kehityksen nerokkaasti niin, että ne toiminnot, jotka parhaiten vievät kehitystä eteenpäin myös tuntuvat lapsesta hauskimmilta. Jos ympäristö estää lapsen leikkimistä, hidastaa se myös lapsen kehittymistä ja oppimista. Edistääkö päiväkotia lapsen leikkiä vai estääkö se sitä?

Leikki on lapselle myös luonnollisin tapa oppia. Leikissä opitaan kokeilemalla. Leikissä ei voi tehdä väärin ja siksi siinä on turvallista kokeilla kaikkea. Emotionaalinen turvallisuus on oppimisen edellytys. Tähän ja *suunnitelmallisen leikin sujumiseen lapsi tarvitsee aikuisen apua*. Mitä pienempi lapsi on, sitä enemmän hän tarvitsee aikuista leikkeihinsä.

Päiväkoti-ikäiset elävät aktiivista kuvitteluleikkivaihetta. Leikeissä he käsittelevät arkielämän kokemuksista, TV:stä, saduista jne. saamiaan vaikutteita leikin kielellä. Lapsille kullakin hetkellä merkityksellisten leikkiteemojen löytäminen vaatii aikuisilta kykyä havainnoida ja tulkita lasten sanallisia ja sanattomia aloitteita ja halua vastata niihin. Kasvattajat voivat olla selvillä lasten kokemasta todellisuudesta mm. seuraamalla lasten populaarikulttuuria.

Sujuakseen leikki vaatii *aikaa*. Päiväkotiin lisää leikkiaikaa voisi aluksi saada nimeämällä yhden päivän leikkipäiväksi, mikä ei tarkoita samaa kuin oman lelun päivä. Leikkipäivänä *koko ryhmä* leikkii yhdessä ainakin aamupäivän ajan *yhteisen sadun tai teeman mukaan*. Aikuiset ovat mukana roolihahmoina. (Liitteenä kooste draamaleikistä ja lehtiartikkeleita leikistä.)

Pitkäkestoisen kuvitteluleikin syntyminen lapsiryhmässä edellyttää aikuisen osallistumista ja roolin ottamista itse leikissä. Aikuisen roolina on rikastuttaa lasten leikkiä, tuoda siihen uusia virikkeitä ja emotionaalista turvallisuutta niin että kaikki lapset voivat olla leikissä mukana. Kun aikuinen on mukana leikissä yhtenä roolihahmona, ovat lapset tasa-arvoisemmassa asemassa. Näin aikuiset eivät niin helposti latista leikkiä karsimalla siitä pois kaikkea jännittävää tai pelottavaa.

Yhteinen kuvitteluleikki edellyttää yhdessä rakennettuja pitkäkestoisia leikkiympäristöjä. Tässä työssä niin kuin itse leikissäkin voidaan toteuttaa kaikkia varhaiskasvatuksen eri sisältöalueita. Leikkiympäristöjen laajentaminen päiväkodin piha-alueella ja lähiluontoon on Nurmeksessa helppo toteuttaa. Myös yhteistyö vanhempien kanssa leikkiympäristöjen toteuttamisessa voi rikastuttaa niin leikkiä kuin kodin ja päiväkodin välistä yhteistyötäkin.

Lähteet: Lindqvist: Leikin mahdollisuudet. Jyväskylän yliopisto, koulutuksen tutkimuslaitos 1998.

Lindqvist: Leikkipedagoginen työskentelytapa, video. Jyväskylän yliopisto.

Karvonen ym. Varhaisvuosien liikunta, s.65 - 83. VK-kustannus Oy 2003.

Hintikka: Juuso ja Jalmari leikkivät: Kotona. Kavereina. Matkalla. Tammi 2004.

Leikkiteemat ja projektityöskentely koostettuna Pentti Hakkaraisen luennoista Nurmeksessa 2005

Eräs malli leikin kehittämiseksi päiväkodissa.

Menetelmässä käytetään viikkoaiheiden sijaan pitkäkestoisia teemoja, vähintään 4-6 viikon pituisia. Niiden eläminen päivittäisessä leikissä edellyttää aikuisen läsnäoloa ja lasten ehdoilla toimimista.

Kevätkaudella aiheena voi myös olla vain yksi kirja. Tarina voidaan käydä läpi ennen joulua esim. joulukalenterin tapaan toteutettuna. Kirjallisen kehystarinan on oltava hyvä, 'elämää suurempi' teksti (kirja, satu, tarina, runo), jossa on vahva moraalinen tarina. Teeman *sisältö* on keskeinen, sen tulee käsitellä elämän oleellisia perusongelmia, joita lapset käsittelevät luonnostaankin keskinäisissä leikeissään. Teeman toimivuuden näkee siitä siirtyykö se rikastuttamaan lasten leikkiä vai ei. Valitun tekstin tulisi olla myös dramaattinen ja juonellinen ja antaa mahdollisuuksia erilaisille tulkinnoille. Tällaiset tarinat ovat usein kirjoitettu sekä aikuisille, että lapsille. (Esim. Nalle Puh, Muumit, Liisa Ihmemaassa, Narnia, Ronja Ryövärintytär, Raamatun kertomukset, Kalevala.)

Pulmana aikuisten ja lasten yhdessä rakentamissa leikeissä on niiden muuttuminen latteiksi, liian kilteiksi vailla jännitteitä. Tai sitten jäädään liikojen yksityiskohtien vangiksi. Tähän voi auttaa suunnittelun vaiheistaminen Eganin (1986) mukaan:

Valitun tarinan ja teeman suunnittelu vaiheistaminen:

1. Mikä on *tärkeintä* teemassa ja miksi? Mikä siinä on emotionaalisesti kiehtovaa?
2. Mitkä *vastakohdat* tavoittavat teeman parhaiten?
3. Sisällön *muokkaaminen* tarinan muotoon: mikä sisältö sulkee sisäänsä vastakohdat ja avaa teeman dramaattisimmin?
4. Johtopäätökset: mikä on paras tapa ratkaista dramaattinen konflikti vastakohtien välillä?
5. Arviointi: mistä tietää onko teema ymmärretty, tärkeys tajuttu ja sisältö opittu?

Dramatisointi:

- näyttellään tekstin avaintapahtumia
- tutut roolihahmot vierailevat arkitilanteissa. Aikuisten toteuttamien roolihahmojen ja lasten välinen keskustelu toimii lapsille kuvittelun virittäjänä ja välittäjänä kirjallisen maailman ja arkitodellisuuden välillä.

Klassinen satu:

- sankari lähtee maailmaan seikkailemaan, lapsi samaistuu sankariin
- hyvän tekemisen ihanne kiteytyy sankarissa, joka haluaa auttaa toisia
- sankarin tahto ja ihme tuottavat ratkaisun, yksityiskohtia ei kerrota, tämä on olennaisista motivaation kannalta. Oppimistulokset ovat parempia, kun asioista ei anneta täydellistä tietoa.
- hyvän sadun lapset haluavat kuulla uudelleen ja uudelleen.
- hyvässä sadussa moraalinen opetus on piilossa, 'saippuaopperoissa' ratkaisut ovat liian näkyviä.

Leikin fyysinen ympäristö:

- rakennetaan ja luodaan yhdessä lasten kanssa.
- tähän yhdistetään kaikkia esteettisen ilmaisun muotoja.
- myös kaikki varhaiskasvatuksen eri sisältöalueet voidaan yhdistää leikkiteemaan ja käsitellä sen yhteydessä.

Dokumentointi:

- leikin systemaattinen dokumentointi on menetelmässä olennaista
- kirjataan ylös myös ei-sanallista vuorovaikutusta, jota lasten vv:sta on yli puolet!
- mietitään myös konfliktien osuutta, ne eivät ole välttämättä estettäviä asioita. Oppiiko lapsi enemmän sujuvasta leikistä vai konflikteista. Tarkkaillaan mitä konfliktit ovat, miten lapset ne selvittävät.
- kun leikki alkaa junnata jatkuvasti uhkan ympärillä (esim. videoista, TV:stä), kerrotaan lapsille klassisia satuja ja katsotaan antavatko ne uusia näkökulmia leikkiin.

Liitteissä myös Pentti Hakkaraisen luento Nurmeksessa 2005: Leikki ja kehityssiirtymät.

4.3 Varhaiskasvatuksen sisältöalueet 3 - 5-vuotiaille

Stakesin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa puhutaan sisällöllisistä orientaatioista, mikä on tässä korvattu ilmaisulla sisältöalueet. Orientaatio tarkoittaa valmistautumista ja huomion suuntaamista. Tämä kuvaa hyvin varhaiskasvatuksen tavoitteita koulun oppiaineiden osalta. Konkreettiset oppimistavoitteet, esim. matematiikassa ja äidinkieliä kuuluvat esikouluun ja kouluun. Lapset oppivat koko ajan oman kehitystasonsa mukaisella tavalla. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suunnata lasten tarkkaavaisuutta ja huomiota eri sisältöalueisiin ja luoda näin pohjaa ja valmiuksia tulevien vuosien uusille oppimistavoitteille. Tarkkaavaisuuden suuntaaminen ei kuulu vain oppituokioille, vaan päiväkodin arki ja perushoitotilanteet ovat arvokkaita oppimis- ja kasvatustilanteita. Kun varhaiskasvattaja on tietoinen pienen lapsen tavasta oppia ja eri sisältöalueiden tavoitteista, hän voi suunnata lapsen ajattelua olennaiseen arkitoiminnan aikana ilman suuria etukäteisvalmisteluja. Esimerkiksi pukiessa avaruudelliset ja matemaattiset käsitteet, ruokailussa lukumäärien laskeminen, riittelyt, alkukirjaimet jne. Lapsen mielenkiinnon voi suunnata olennaiseen myös avoimilla kysymyksillä, joiden pohtimiseen annetaan aikaa ja välineitä, (vrt. Reggio Emilia).

Leikkiteemat kuuluvat jokaiseen sisältöalueeseen.

4.3.1 Kieli

Oppiessaan puhumaan ihminen oppi ottamaan maailman haltuunsa. Oppiessaan kieltä, eli löytäessään nimen asioille ja ilmiöille pieni lapsi oppii samalla pikku hiljaa ymmärtämään ja jäsentämään ympäröivää maailmaa ja itseään, tuntemuksiaan ja tunteitaan suhteessa muihin. Kieli on ajattelun, kommunikoinnin ja tiedon työstämisen väline. Kielen avulla lapsi rakentaa kuvaa ympäröivästä maailmasta. Kielellisten taitojen kehittymiseen lapsi tarvitsee aikuisen tukea. Kieli kehittyy lasten ja aikuisten ja lasten keskinäisissä arkielämän vuorovaikutustilanteissa. Aikuinen antaa mallin hyvästä kielen käytöstä sekä tukee ja kannustaa lasta käyttämään ja kehittämään omaa kieltään, innoittaa ja houkuttelee lasta puhumaan.

Leikki on lapsen kielen merkittävä kehittäjä. Leikkiessään lapsi oppii käyttämään kieltä asiayhteydestä irrallaan. Kieli luo asiayhteyksiä, vie toimintaa eteenpäin ja muokkaa leikin henkilöhahmoja. Lapsen kyky kertoa ja leikkiä kuuluvat yhteen. (Lindqvist: s.106)

Lapsen kasvaessa kielen merkitys ajattelun tukena korostuu kun kieltä aletaan käyttää ongelmanratkaisussa, loogisessa ajattelussa ja kuvittelussa. Kaikkien varhaiskasvatuksen sisältyäalueiden kautta edistetään kielen kehitystä ja vastavuoroisesti kielen hallinta on myös oppimisvalmiuksien perustana.

Varhaislapsuuden ja esikouluiän merkittävä ero on kielen nopea kehittyminen. Jo varhaiskasvatuksessa laajennetaan vähitellen lapsen kieltä ja ajattelua myös tutustumalla päivittäin toistuvissa arkielämän tilanteissa mm. aika-, suunta- tila- ja yläkäsitteisiin.

- kullekin lapselle tärkeistä asioista keskustellaan hänen kanssaan
- kuvaillaan ja selitetään ilmiöitä, esineitä, suhteita ja tapahtumia
- nimetään tunteita ja ilmaistaan niitä sanoin
- leikitään sanoilla, loruillaan ja riimitellään
- sadut ovat lapsen luontainen tapa päästä rikkaaseen kielen maailmaan
- lapsia kannustetaan keksimään omia tarinoita. niitä kirjoitetaan ylös ja kootaan esim. omaksi satukirjaksi tai käytetään leikin kehyskertomuksina perinteisten satujen rinnalla
- tarvittaessa aikuinen täydentää lapsen vaillinaisia lauseita ja sanoo hyvällä suomen kielellä lapsen tarkoittaman asian
- aikuinen ei aina kerro ja nimeä kaikkea valmiiksi vaan antaa lasten itse tehdä huomioita ja rohkaisee lapsia keskustelemaan niistä toistensa ja aikuisten kanssa. opetetaan lapsia kuuntelemaan myös toisiaan
- rauhalliset, meluttomat ja mahdollisimman vähän kaikuvat tilat auttavat kielen kehityksen tukemisessa
- jo ennen esikoulun alkua lapset voivat opetella kirjoittamaan oman nimensä ja tunnistamaan ja nimeämään siinä olevat kirjaimet
- kirjoitettuun kieleen tutustumista vahvistamaan voi rakentaa rauhallisen kirjanurkkauksen lasten kirjojen katselua ja kuuntelua varten. kiinnitetään huomiota myös kirjavalikoiman monipuolisuuteen: runo-, katselu-, tieto- ja satukirjat, kansansadut ja taidesadut, saturomaanit.

Lähteet: Hohman jne.: Leikin, tutkin, opin. Esiopetus-sarja. Kirjayhtymä 1993

LTO-liitto: Täyttä elämää. (Liitteenä Vasu-kansiossa)

Jokela & Selänne: Ötökästä öö. Muistitukien käyttäminen kirjainten ja numeroiden nimien oppimisessa. Turun yliopisto, oppimistutkimuksen keskus 2004.

Lindqvist: Leikin mahdollisuudet. Jyväskylän yliopisto, koulutuksen tutkimuslaitos 1998.

Hintikka jne. : Leikistä totta. Omaehtoisen leikin merkitys. Tammi 2004.

Hintikka: Juuso ja Jalmari leikkivät -sarja. Tammi 2004.

4.3.2 Historiallinen ja yhteiskunnallinen näkökulma

Historiallinen näkökulma tutustuttaa lapsen hänen elämänsä lähellä oleviin ilmiöihin edellisten sukupolvien aikana. Oman elämän tärkeitä asioita, kuten lelut, leikit, ruoka, vapaa-aika, työ jne., verrataan vanhempien ja/tai isovanhempien lapsuuteen. Säännöllisiä kontakteja ja kunnioittavaa suhtautumista lähialueen vanhuksiin (vanhainkodit yms.) koetetaan pitää yllä. Vierailut pienissä ryhmissä ovat lapsille antoisimpia. Mietitään millaisia olivat hyvät käytöstavat ennen ja nyt.

Opetuksessa hyödynnetään paikkakunnan hyviä museoita ja opetuksessa voi käyttää myös entistä aikaa kuvaavia valokuvia, esineitä, kirjallisuutta ja elokuvia (esim. Suomisen perhe, Pekka ja Pätkä). Tarkastellaan myös sitä, kuinka lähiympäristö ja kotikaupunkimme on muuttunut yhden sukupolven aikana. Ihmisen elämänkaareen tutustuminen oman suvun kautta auttaa lapsia hahmottamaan itsensä osana sukupolvien ketjua.

Myös yhteiskunnan toimintaan tutustutaan lähialueella. Mietitään ja tutkitaan kuinka lasten elämään läheisimmin kuuluvat yhteiskunnan ilmiöt toimivat, kuinka posti kulkee tai mikä on leivän ja maidon tarina? Miksi aikuiset käyvät työssä? Tutustuminen pyritään toteuttamaan aina niin, että lapset saavat itse tehdä, kokeilla, haistaa ja maistaa.

4.3.3 Esteettinen näkökulma

Esteettinen näkökulma on koko varhaiskasvatuksen olennaisimpia sisältöalueita. Kaiken lasten kanssa tehtävän toiminnan lähtökohtana ovat elämykselliset kokemukset, joissa ovat mukana eri aistit, tunteet, mielikuvitus, eläytyminen ja tekeminen.

Aikuiset pysähtyvät säännöllisesti havainnoimaan lasten toimintaa, eläytymään lasten tilanteeseen ja kyselemään lapsilta *heidän kokemuksiaan toiminnasta, tilajärjestelyistä yms.* Lapsille ja aikuisille esteettisiä elämyksiä tuottava toiminta ja tila ei välttämättä ole samanlainen. Lapsille tulisi tarjota myös erilaisia tiloja valittavaksi tarpeiden tai sen hetkisen mielialan mukaan, esim. vähävirikkeisiä, selkeitä, siistejä tiloja ja paljon virikkeitä, välineitä ja toimintamahdollisuuksia tarjoavia tiloja.

Päiväkodin tekeminen kauniiksi, kodikkaaksi ja viihtyisäksi on päiväkotihenkilöstön vastuulla, siksi henkilöstö huolehtii päiväkotiympäristön estetiikasta. Päiväkotia katsellaan säännöllisin väliajoin 'vieraan silmin' ja mietitään ennakkoluulottomasti parannusmahdollisuuksia niin sisällä kuin ulkonakin. Muistetaan myös arkipäivän estetiikka; käsien pesu saippualla voi olla esteettinen elämys kun keskitytään pehmeän vaahdon ihanaan tuntuun iholla! Toimintaa sisällytetään myös ympäri vuoden luonnon tarjoamat esteettiset elämykset

Esim.: seiniä voi kaunistaa boordeilla, sapluunamaalauksilla, irtoverhoilla (kotileikkinurkkaukseen kaunis verho leikki-ikkunaksi). Ulkona aitoja, portteja ja sisääntuloja voi koristaa kesällä kukkivin köynnöksin ja talvella lyhdyin ja lumiveistoksien. Päiväkodin pihaa voi muokata mielenkiintoisemmaksi ja kauniimmaksi myös yhdessä tehdyllä tilataiteella kunkin vuodenajan materiaalien mukaan. Metsässä puiden alla makaaminen eri vuodenaikoina antaa uutta näkökulmaa puihin ja taivaaseen.

4.3.4 Eettinen näkökulma

Yleisten arvojen ja normien opettaminen lapselle on eräs varhaiskasvatuksen tärkeimpiä tehtäviä. Aikuisten velvollisuus on kertoa lapsille selkeästi mikä on oikein ja mikä väärin. Päivittäisten arkipäivän tapahtumien yhteydessä lasten kanssa pohditaan oikean ja väärän, hyvän ja pahan, totuuden ja valheen näkökulmia. Lasten kehitystason mukaisesti käsitellään myös oikeudenmukaisuuden, tasa-arvon, kunnioituksen, vastuun ja vapauden kysymyksiä.

Pelot, ahdistus, viha ja syyllisyys kuuluvat myös lasten elämään. Niitä käsitellään niin, että lapsi voi tuntea olonsa turvalliseksi. Kaikki tunteet ovat sallittuja ja tarpeellisia. Tunteiden tunnistamista, nimeämistä ja hyväksyttäviä malleja eri tunteiden vallassa toimimiseen harjoitellaan aikuisten tuella. Jokaisella lapsella on oikeus tuntea itsensä hyväksi ja tärkeäksi. Lasta ei määritellä sanomalla: "Sinä olet kiltti" tai "sinä olet tuhma", vaan: "Sinä teit oikein" tai "sinä teit väärin". Lapsen tekemisiä arvotetaan tarvittaessa, mutta ei hänen persoonansa. Aikuisten ennako-odotukset lapsesta toteutuvat usein, *siksi kaikilta lapsilta odotetaan hyvää!*

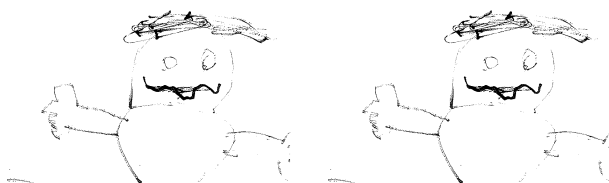
Kansainvälisen lapsen oikeuksien julistuksen 10. periaate: "Lasta tulee suojella sellaisilta toiminnoilta, jotka saattavat kasvattaa hänessä taipumuksia rodulliseen, uskonnolliseen tai muunlaiseen syrjintään. Häntä on kasvatettava ymmärtämykseen, suvaitsevaisuuteen, kansojen välisen ystävyyden, rauhan ja yleismaailmallisen veljeyden hengessä sekä täysin tietäen, että hänen tarmonsä ja kykynsä olisi saatettava palvelemaan hänen lähimmäisiään."

Aikuiset pohtivat omissa työtiimeissään säännöllisesti työnsä eettisiä normeja ja käytäntöjä kuten palkitsemisen, rankaisemisen ja syyllistämisen kysymyksiä, lasten ystävyyssuhteiden muokkaamista, vanhempien toiveita, vaitiolovelvollisuutta ja omaa rooliaan paljon ja vähän huomiota vaativien lasten ja perheiden välimaastossa. Positiivista ohjaamista harjoitellaan jatkuvasti kieltojen tilalle. Vältetään käyttämästä lapsen nimeä kieltosanan paikalla. Aikuisten toiminta ja päätökset perustellaan lapsille. Kaikki tämä muistetaan myös keskusteluissa lasten vanhempien kanssa. Vanhempien positiivista ja realistista mielikuvaa omasta lapsesta pyritään tukemaan ja vahvistamaan.

Eettisellä kasvatuksella pyritään vaikuttamaan myös lapsen selviytymiseen päiväkodin ja kodin ulkopuolisessa maailmassa. Tähän maailmaan sisältyy kaikenlaisia vaaratilanteita, joita ei aina voi ehkäistä. Yhteiskuntamme on varsin väkivaltainen ja lapsetkin voivat joutua fyysisen, psyykkisen tai kemiallisen pahoinpitelyn kohteeksi. Erityisen vahingoittavaa lapsen kehitykselle on seksuaalinen hyväksikäyttö. Jossain määrin näihin vaaratilanteisiin voi varautua esimerkiksi antamalla lapselle valmiuksia ja keinoja selviytymiseen ja itsensä puolustamiseen. Kiltteys ja toisten huomioonottaminen ei aina olekaan paras käyttäytymismalli. Tämän hyvin vaikean aiheen käsittelyyn on Stakes julkaissut turvataitokasvatuksen oppimateriaalin, joka on hankittu molempiin päiväkoteihin.

Lähteet: Lajunen ym.: Turvataitoja lapsille. Stakes 2005.

Ylönen: Satulinnan saleissa. Opitaan arvoja satujen ja laulujen avulla. Tammi 2005.

4.3.5 Uskonnollinen näkökulma

Yhteiskuntamme toimii kristinuskon periaatteiden pohjalta. Arvomme ja normimme ovat kristinuskon mukaisia. Elämän suuria kysymyksiä kuten oikeaa ja väärää, hyvää ja pahaa pohditaan kristinuskon näkemyksiin ja opetukseen peilaten.

Varhaiskasvatuksessa tulisi luoda ilmapiiri, jossa lapsilla on mahdollisuuksia ja tilaisuuksia pohtia uskonnollisia ja henkisiä kysymyksiä yhdessä aikuisten kanssa. Tärkeämpää kuin uskonnon opetus on lapsen hengellisen kasvun mahdollistaminen. Jo pienenä vauvana lapsi on oppinut, että on olemassa turvallinen aikuinen, joka pitää hänestä huolta. Hengellisen kasvun kautta lapsi oppii, että on joku, joka pitää huolta kaikista.

Uskonnollisen kasvatuksen antaminen on päiväkodin henkilökunnan vastuulla. Seurakunta tukee ja opastaa päiväkodin työntekijöitä. Uskonnollisen kasvatuksen antaminen vaatii aikuiselta syvällistä elämän perusteiden pohtimista ja antaa siten myös mahdollisuuden omaan kasvuun. Omista uskonnollisista ajatuksista on pystyttävä puhumaan lapsille kun nämä niistä kysyvät. On myös kyettävä hyväksymään eri ihmisten erilaiset käsitykset uskonnollisista kysymyksistä, niin lasten, vanhempien kuin työtovereidenkin. Joihinkin kysymyksiin myös vastaus: "En tiedä", voi olla ainut oikea. Aikuisten on oltava herkinä lapsiryhmästä nouseviin uskonnollisaiheisiin kysymyksiin. Jos niitä ei voida pohtia juuri sillä hetkellä kun ne esitetään, varataan siihen aikaa lähitulevaisuudessa. Lasten tulisi kokea, että aikuisten mielestä heidän kysymyksensä ovat tärkeitä ja hyviä.

Raamatunkertomusten kertominen, lukeminen tai muu esittäminen lapsille on yksinkertainen tapa aloittaa lasten uskontokasvatusta. Tiimeissä tulisi myös pohtia uskonnollisten kysymysten soveltamista käytäntöön ja uskonnollisen perinteen välittämisestä arkielämässä, esim. ruokailukäytäntöjen arvioimista erilaisista näkökulmista tulisi tehdä säännöllisin väliajoin. Esimerkkinäkökulmia:

- Voiko ruokailun aloittaa ruokarukouksella tai esim. kirkkovuoteen liittyvällä lasten hengellisellä laululla?
- Onko ruokailu hektinen pikatankkaus vai päivän rauhallisin hetki?
- Kuinka autamme lapsia tuntemaan kiitollisuutta ja iloa ruuan äärellä ja nauttimaan yhteisistä ruokahetkistä? Jokainen ruokailu voisi olla kuin pieni juhla, vai voisiko?
- Aiheuttako yhdessä ruuan aloitus todella jonotusta?
- Mitä saadaan ja mitä menetetään nykyisillä käytännöillä?

Uskonnollista kasvatusta voi olla myös pysähtyminen elämän pienten ihmeiden ja kauneuden äärellä esim. luonto-opetuksen tai kuvaamataidon yhteydessä. Näin aikuinen voi auttaa lasta kehittämään herkkyyttään ja kykyään ymmärtää sanatonta ja symbolista.

Nykyaikana monet lapset ja aikuisetkin ovat vieraantuneet kristillisten juhlapyhien merkityksestä. Niiden vietto kuuluu kuitenkin myös kansanperinteeseemme, esim. vainajien muistopäivä marraskuulla Halloween -juhlan sijaan.

Uskonnollisen kasvatuksen antamisesta tarvitaan työpaikkakoulutusta samoin kuin muistakin kasvatuksen sisältöalueista. Kouluttajina voi käyttää myös oman paikkakunnan lasten uskonnollisen kasvatuksen asiantuntijoita.

Syksyisin hoitosopimista tehtäessä keskustellaan lasten vanhempien kanssa myös uskonnollisen orientaation lapsikohtaisesta sisällöstä. Vanhemmille kerrotaan millaista uskontokasva-

tusta lapsiryhmässä annetaan. Erikseen ei tarvitse kysyä lupaa uskontokasvatuksen antamiseen: halutessaan vanhemmat voivat kieltää lapsensa osallistumisen siihen.

Mäkinen: Lattiakuvat. Lasten keskus 2007.

4.3.6 Kuvataide, askartelu, veisto

Lasten kuvataideopetuksessa lapsen kuvittelu- ja eläytymiskykyä käytetään herätteitä antavana voimana. Lapsen piirtäminen on sukua sadulle ja leikille ja näin päivähoitoikäisen esteettinen ja kuvataidekasvatus on yhteydessä kaikkeen päiväkotitoimintaan. Kuvataiteen matka, piirtäminen, on kuin löytöretki, jonka liikkeellepanijana tarvitaan aikuista. Aikuinen innostaa ja tukee lapsessa asuvaa luontaista tutkijaa ja uuden etsijää. Maailmaan tutustuaan ja uutta oppiessaan lapsi käyttää kaikkia aistejaan. Hän muodostaa käsitteitä tutkimisen ja kokeilemisen kautta käyttäen eri aisteja yhtä aikaa ja siirtäen kokemuksia eri aistialueelta toiselle. Lapsi on kosketteli, liikkui, kokeili. Hän haistaa, maistaa, katsoo ja kuuntelee. Ilmaisuharjoitukset ovat lapselle luontaisia ja innostavia, lapsi ilmaisee itseään arkipäivässäkin äänin, liikkein, ilmein ja tätä käytetään hyväksi myös kuvataideopetuksessa. Lasten kuvataideopetus alkaa opettajan antamasta impulssista, jonka lähtökohta voi olla satu, tarina, musiikki, kuva, liike, ääni jne. Ennen paperityöskentelyä voidaan piirtää ilmaan käyttäen omaa vartaloa piirtimenä tai kerrottuun satuun liittyvät kuninkaalliset astiat hahmotellaan ilmapiirustuksena. Salaperäinen, hämärä ja rauhallinen tunnelma saattaa mielikuvat liikkeelle. Valmiita kuvia käytetään harvoin, näin lapsi saa muodostaa itse käsityksensä aiheen sisällöstä. Aikuiselta tarvitaan vain halua heittäytyä mukaan ja uskallusta kokea elämyksiä ja nähdä näkymäntöntä. (Heikkinen 1985, s.7, 11, 17, 23, 31.)

Käsillä tekemisen tavoitteina

- itseilmaisun ja tekemisen ilon löytäminen
- kosketuksen saaminen omiin tunteisiin
- luovuuden ja ongelmanratkaisutaitojen kehittyminen
- itsetunnon vahvistuminen
- ympäristön havaitseminen ja jäsentäminen kaikkina vuodenaikoina
- eri aistialueiden kokemukset
- ihmiskunnan kulttuuriperinnön 'helmiin' tutustuminen elämysten, ei tiedon tasolla
- kauneuden tajun kehittyminen
- ihmisenä ja ihmisyyteen kasvu
- aktiiviseksi toimijaksi kasvaminen
- silmä-käsi yhteistyön ja hienomotoriikan kehittyminen
- kierrätys, 'jättemateriaalien' hyötykäyttö

Lasta ohjatessa hänelle annetaan mahdollisuus oivaltaa ja tehdä itse, myös omaehtoisesti vapaan toiminnan aikana. Lapsiryhmiin esim. 'tekemispöytä', jossa vapaasti käytettävät materiaalit ja tekniikat vaihtuvat aina muutaman viikon välein. Tai sitten opetetaan lapset löytämään tarvikkeet kaapeista tai edes pyytämään niitä aikuisilta halutessaan. (Kaappien ovissa voisi olla kuvat kertomassa kaappien sisällöstä.) Panostetaan hyviin välineisiin ja materiaaleihin, pyritään mm. hankkimaan maalaustelineitä. Kuvaamataidossakin muistetaan kolmiulotteinen työskentely.

Toiminnassa käytetään myös hyväksi alueen monipuolisia luonnonmateriaaleja eri vuodenaikat huomioiden. Toimintaprosessi on vähintään yhtä tärkeä kuin itse lopputulos, esim. savea voi muovailta ilman lopputulostakin. Kehitetään niin lapsissa kuin aikuisissakin rohkeutta kestää epäonnistumisia, onnistuakseen ihmisen täytyy saada myös erehtyä!

Puutoissa lasten käytössä on oikeita, hyväkuntoisia työkaluja, joiden käytön perusasias opetellaan. Muistetaan, että yleensä lapsella työn tekeminen kestää 12 kertaa kauemmin kuin aikuisella ja valitaan tehtävät työt sen mukaan. Lapselta ei viedä tekemisen iloa, vaan annetaan hänen tehdä itse. Luonnollisesti aikuinen auttaa aina niin, että lapsen fyysiset ja psyykkiset voimat kestävät työn loppuun asti. Sahaamiseen voi valita pienihampaisia sahoja ja pehmeitä materiaaleja kuten pahvilaatikoita ja eristämiseen käytettävää finfoamia (voi kysellä rakennustyömailta). Sitä voi sahaamisen lisäksi myös naulata ja liitellä rautalangoilla yhteen. Puutöiden pintakäsittelyyn käy myrkyttömien maalien lisäksi hyvin myös ruokaöljy. Puutyöt yms. ovat myös hyvää aikaa rauhalliseen yhdessäoloon ja arvokkaihin pienryhmä- tai kahdenkeskisiin keskusteluihin lasten kanssa.

Nikkaroinnissa kannattaa hyödyntää kesällä myös päiväkodin piha-alueet. Ulkona voi rakentamisen lisäksi myös purkaa esim. vanhaa polkupyörää. Unohdetaan välillä tulos ja suoritus, niiden sijaan keskitytään tähän hetkeen, tunnetilaan ja kokemiseen. Muistetaan antaa tilaa lapsen omille näkemyksille, ideoille ja omaperäisyydelle; aikuinen auttaa ja antaa tarpeen mukaan tukea ideoiden toteutuksessa.

Lähteet: Reggio Emilia ja lapsen sata kieltä. LK-kirjat 2000.
Heikkinen: Nyt minä piirrän. Weilin + Göös 1985.

4.3.7 Ympäristö- ja luontokasvatus

Lapsissa luonnon kunnioittamista ja rakastamista kasvatetaan havainnoimalla, tutkimalla, *kokeilemalla ja ihmettelemällä* elollisen luonnon ilmiöitä. Luonnossa kuljetaan kaikkina vuodenaikoina aistit avoinna *kuunnellen, katsellen, haistaen, maistaen ja tuntien*. Luontoelämyksistä ja huomioista keskustellaan ja annetaan lapsille *aikaa havaita, pohtia ja päätellä* itse. Lapsen luontaista ympäristön tutkimista ei tukahduteta vaan kannustetaan ja ohjataan luontoa suojelemaan suuntaan. liikutaan paljon luonnossa päiväkodin ympäristössä kaikkina vuodenaikoina ja kaikenlaisella säällä. (Miltä rankkasade tuntuu metsässä?!)

Kasvatetaan lapsia vastuullisuuteen *lähiluonnosta*, joka alkaa heti päiväkodin ulko-oven takaa. Yhteisvastuullisuuteen ja huolenpitoon niin luonnon kuin ihmisenkin rakentamasta ympäristöstä opetellaan *yhdessä aikuisen kanssa* pitämällä omaa pihaa kunnossa. Huolehdi- taan siitä, että päiväkotien piha-alueella on toimivat roska-astiat. Laatoitusten harjausta ja lehtien haravoimista varten hankitaan lapsille oikean kokoisia työvälineitä. Päiväkodin aikui-

set ja lapset päättävät yhdessä miten päiväkodin pihaa käytetään, onko siellä esim. yhdessä suojeltavia istutuksia. Näin helpottuu lasten yhteisvastuullisuuden kehittyminen. Myös kaikki aikuiset sitoutuvat yhdessä tehtyihin sopimuksiin ja tietävät näin mitä lapsiltakin pihan käytössä edellytetään. Lasten vanhempia otetaan mukaan pihojen suunnitteluun ja kunnostukseen. Lasten kanssa tutustutaan omaan pihaan ja opetellaan mitä alueita yhdessä hoidetaan ja suojellaan ja miksi (esim. kukkapenkit) ja missä taas voi kaivaa ja rakentaa mielin määrin. Myös omien leikkivälineiden raivaaminen paikoilleen ja leluvarastojen yhdessä siistinä pitäminen kuuluvat ympäristökasvatukseen. Yhdessä yhteisten töiden tekeminen on hauskaa! ☺ ☺ ☺

Kaupungin puutarhurit voidaan pyytää päiväkotiin kertomaan pihan kasvillisuudesta yms. ja suunnittelemaan lasten kanssa päiväkodin omaa pihaa. Lähiluonnossa liikkuesssa kiinnitetään lasten huomiota luonnon kauneuteen, monimuotoisuuteen ja myös ihmisen jälkiin luonnossa ja ihmisen rakentamaan ympäristöön. Keskustellaan myös ympäristön töhrimisestä ja siistimisestä pyrkien kasvattamaan lasten *vastuullisuutta ja rakkautta lähiympäristöön*.

Kierrätystä ja kompostointia opetellaan mm. ruokailun yhteydessä, samoin jätteiden lajittelua. Molempien päiväkotien jätehuoltosuunnitelma pidetään ajan tasalla. Kutsutaan kunnan ympäristösuojelun viranomaisen päiväkotiin.

4.3.8 Liikunta

Lapsi tarvitsee joka päivä 2 tuntia reipasta, hengästyttävää liikuntaa. Suurin osa tästä muodostuu pitkin päivää tapahtuvasta lapsen omaehtoisesta liikunnasta. Liikuntavälineiden tulee olla käytettävissä myös lasten *vapaan leikin aikana*. Motorisia perustaitoja harjoitellaan monipuolisesti erilaisissa ympäristöissä ja erilaisilla välineillä. Aikuisten tulee huolehtia siitä, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus liikkua monipuolisesti, liikuntaan innostavassa ympäristössä ja asianmukaisilla liikuntavälineillä. Monenlaisia toimivia ja edullisia liikuntavälineitä voidaan valmistaa myös kierrätysmateriaalista.

Liikuntaan houkuttelevia rakennelmia tulisi suunnitella ja tuoda lapsiryhmiin *päivittäiseen käyttöön*, esim. puolapuut, renkaat, nyrkkeilysäkit (Nuori Suomi: Vauhtivarpaat). Luonnossa liikutaan kaikkina vuodenaikoina, liikkuesssa (esim. hiihtäessä) pyritään jakamaan lapset samantasoisiiin ryhmiin. Näin kaikki saavat onnistumisen kokemuksia, haasteita ja mahdollisuuden kokea liikunnan iloa. Liikuntaan voidaan integroida niin äidinkieltä, matematiikkaa kuin satujakin. Liikuntatardoilla on mahdollisuus harjaannuttaa hyvin monenlaisia taitoja, esim. voimailurata, aistirata, tasapainorata, seikkailurata.

Vähän liikkuvien lasten kannustaminen liikkumiseen on tärkeää. Kaikilla lapsilla tulisi myös olla mahdollisuus kokea liikunnan *riemua, elämyksiä ja vauhtia* yhdessä toisten kanssa. (Liikunnan riemu ja vauhti ei kuitenkaan ole sama asia kuin päämäärätön, ylivirittynyt juokseminen ja kiljuminen.)

Päiväkotihenkilöstön ja vanhempien tulee yhdessä huolehtia lapselle riittävän päivittäisen liikunnan määrän täyttymisestä. Päiväkotihenkilöstön tärkeä tehtävä on kertoa vanhemmille mahdollisimman konkreettisesti liikunnan merkityksestä niin aivojen, hermoston, aistitoimintojen kuin äidinkielen, matematiikan ym. oppimisvalmiuksienkin kehittymiselle.

Yksityiskohtaisempi, hyvä liikunnan toimintasuunnitelma löytyy vihkosesta *Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset*. (Sosiaali- ja terveysministeriö, opetusministeriö, Nuori Suomi 2005.

Lähteet: Karvonen ym.: Varhaisvuorien liikunta, Gummerus 2003.

Zimmer: Liikuntakasvatuksen käsikirja. LK-kirjat 2001.

Rintala ym.: Liiku ja opi. PS-kustannus 2005.

4.3.9 Matematiikka

Kielellisten taitojen ohella myös matemaattiset taidot rakentuvat varhaislapsuudessa opittujen taitojen varaan. Joidenkin lasten huomio suuntautuu luontaisesti esim. lukumääriin ja he saavat ikään kuin itsestään paljon mielekästä matemaattista harjoitusta laskemalla lukumääriä kaikkialta ympäristöstään. Lukumääristä kiinnostumaton lapsi jää tällaista harjoitusta vaille. Näiden lasten kiinnostusta matematiikkaan herätellään kiinnittämällä huomiota tilanteisiin, joissa käytetään lukumääriä. Asiaan orientoituminen auttaa aikuista löytämään arjesta runsaasti matemaattisia harjoitteita. Tavoitteena tälläkin alueella on oivaltava oppiminen ja sen tuoma ilo. Päiväkotiympäristössä kehittämällä voidaan myös vauhdittaa pikkulasten spontaania lukumäärien harjoittelua. Varhaisia matemaattisia taitoja harjoitellaan esim. lauta- ja muistipelien lisäksi myös arkisissa askareissa, leikissä, musiikissa ja arjen ongelmanratkaisutilanteissa. Arkielämän tilanteissa ja tuttujen esineiden avulla harjoitellaan myös vertaamista ja päättelystä. Annetaan lasten opettaa toisiaan myös matemaattisissa valmiuksissa.

Esimerkiksi:

*Leivottaessa siirretään pipareita pellille yksi kerrallaan ja joka välissä lasketaan montako piparia on tehty.

*Askartelussa ei jaeta materiaaleja valmiiksi vaan annetaan lasten itsensä hakea kissalle oikea määrä silmiä ja poskille yhtä monta viiksikarvaa.

*Ruokailu- ja pukemistilanteet ovat otollisia lukumäärien ja yksi yhteen käsitteiden opettelussa.

*Liikunnan ja matematiikan yhdistäminen motivoi lasta useisiin toistoihin, esim. nopan silmälukujen mukaan tekeminen, trampoliinihyppyjen yhdessä laskeminen.

*Lasten syntymäpäivien yhteydessä on motivoivaa laskea esim. paljonko täyttää kun tulee yksi vuosi lisää ja miten eri tavoin sen voi sormilla näyttää.

*Hiekkalaatikolla lasketaan montako lapiollista hiekkaa rekan lavalle mahtuu.

*Parhaat oivallukset arkipäivän matematiikkaan tulevat usein lapsilta itseltään!

4.3.10 Musiikki

Musiikki kuuluu kaikille. Jokaisella lapsella pitäisi olla mahdollisuus musiikin tuomaan mielihyvään. Musiikin kautta syntyvät ilon kokemukset ovat merkittäviä lapsen kehitykselle. Musiikki toimii lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen edistäjänä ja se integroituu kaikkeen toimintaan niin perushoitotilanteissa kuin opetus- ja juhlahetkissäkin. Samana toistuva musiikki samoissa päivittäisissä tilanteissa jättää musiikillisia muistoja lapsen mieliin.

Musiikki herättää tunteita lasten lisäksi myös meissä aikuisissa. Melkein kaikilla meillä on epämiellyttäviäkin musiikillisia muistoja omasta lapsuudesta, jotka ovat voineet jopa johtaa

ajatukseen, että musiikin tekeminen kuuluu muille, ei minulle. Ilo musiikin kuuntelemisesta, tekemisestä ja kokemisesta kuuluu kuitenkin kaikille erityislahjakkuuksista riippumatta. Jokaisella on joku musiikin alue, joka tuntuu omimmalta. Ilon siitä voi jakaa lasten kanssa. Varhaisen musiikkikasvatukseen kuuluu olennaisesti myös musiikin kuuntelu ja musiikkiliikunta. Musiikin, kuten muidenkin sisältöjen osa-alueita voi myös jakaa tiimin sisällä kunkin vahvuuksien ja kiinnostuksen mukaan.

Musiikki tukee lasten tunne-elämän ja sosiaalisuuden kehitystä. Musiikki herättää tunteita ja auttaa ilmaisemaan ja purkamaan niitä. Musiikin tekemisen myötä lapsen tulisi saada itsetuntoa vahvistavia onnistumisen kokemuksia. Yhdessä soittaminen ja laulaminen kehittää myös toisten kuuntelun ja huomioimisen taitoja.

Vasun liitekansiota löytyy esim. vuosisuunnitelman pohjaksi liite: Musiikin sisältöalueita.

5 ERITYISEN TUEN JÄRJESTÄMINEN

Nurmeksessa on molemmissa päiväkodeissa pienryhmä, joihin ohjataan selkeimmin varhaista tukea tarvitsevat lapset. Suositusten mukaan pienryhmässä on kuusi varhaista tukea tarvitsevaa ja kuusi muuta lasta. Henkilökuntana on elto, lto, lh, pk-apulainen ja erityisavustaja. Pienryhmissä on paremmat mahdollisuudet myös yksilöllisen kuntoutuksen järjestämiseen. Nurmeksessa suositusten mukainen inkluusio varhaiserityiskasvatuksessa toteutuu melko hyvin: ainakin taajama-alueella asuvilla lapsilla on mahdollisuus saada varhaista tukea omalla asuinalueellaan, samassa ryhmässä kotiympäristöstä tuttujen lasten kanssa. Koosta riippumatta kaikissa päiväkotiryhmissä toiminta järjestetään samojen varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien pohjalta. Tukea tarvitsevien lasten suhde muihin lapsiin ryhmässä tulisi pitää valtakunnallisten suositusten mukaisena, eli korkeintaan puolet lapsiryhmän koosta, että mallioppiminen tapahtuisi toivottuun suuntaan.

Varhaista tukea tarvitsevien lasten taidot kartoitetaan yhdessä vanhempien kanssa ja niiden pohjalta laaditaan lapselle yksilöllinen kasvatus- ja opetussuunnitelma huomioiden mahdolliset lapsesta tehdyt asiantuntijalausunnat. Suunnitelmassa arvioidaan lapsen tuen tarve ja pyritään sen *asteittaiseen vähentämiseen*. Tämä edellyttää systemaattista *havaintojen kirjaamista* ja arviointikäytäntöjen kehittämistä. Lasta verrataan säännöllisesti hänen omaan kehitystasoonsa ja hänelle asetetaan *konkreetteja tavoitteita*, joihin on mahdollista päästä melko lyhyessä ajassa. Tavoitteisiin pääsemiseksi suunnitellut harjoitteet ovat sellaisia, joita kuka tahansa päiväkodin henkilökunnasta ja lasten vanhemmista voi toteuttaa. Arkityössä ns. 'pikkuvihkot' voivat olla käytännön apuna. Lapsen henkilökohtainen suunnitelma käydään läpi myös kaikkien lapsen kanssa toimivien aikuisten kanssa. Tavoitteena on luoda yhteisiä tavoitteita, jotka mahdollistavat johdonmukaisen kasvatuksen.

Onnimanneissa käytössä olevat 'pikkuvihkot' on hyvä malli sekä yksilöllisestä huomiosta että tukemisesta: Joulukalenterista jokainen lapsi saa oman, muutaman sivun suuruisen vihkon. Ensimmäiselle sivulle on kirjoitettu joku lapsen vahvuuksista. Seuraavalle mietitään lapsen kanssa yhdessä jokin harjoittelun alla oleva opittava taito. Taitoa harjoitellaan silloin tällöin, onnistuneesta suorituksesta lapsi saa leiman sivulle. Kolmen leiman jälkeen taito katsotaan opituksi, lapsi saa valita sivulle tarran ja sitten mietitään yhdessä seuraava opeteltava taito.

Lapsen erityisen tuen tarpeen määrittelevät lapsen vanhemmat ja henkilökunta yhteisten havaintojen pohjalta. Eri lapset voivat tarvita tukea kehityksen eri osa-alueilla ja myös eripituisia aikoja. Päiväkodissa syksyllä lapsesta esille tuleva kuva on hänestä vain pieni osa. Yhteisten havaintojen jakamisen tavoitteena on mahdollisimman oikea kokonaiskuva lapsesta, ei lapsen diagnosointi. Vanhempien osallistuminen lapsen päiväkotipäivään ja henkilökunnan vie-

railu lapsen kotona avartaisivat molemmin puolin näkökulmaa lapsesta. Vanhempien kasvatuskumppanuuden mahdollistaminen edellyttää henkilöstöltä puheeksi ottamisen työtapojen opiskelua ja niistä keskustelua, esim. tiimeissä. Tarvittaessa lapsen vanhempia ohjataan saamaan lapsesta lääketieteellistä tietoa lastenneuvolasta ja kieleen liittyvissä pulmissa terveyskeskuksen puheterapeutilta. Vanhempien toivomuksesta ensimmäinen yhteydenotto voidaan tehdä myös päiväkodista.

Jokainen lapsi on sen verran erityinen, että on oikeutettu saamaan yksilöllistä huomiota. Varhaista tukea tulisi antaa kaikille niille, jotka sitä selkeästi tarvitsevat. Tukea tarvitsevien lasten kohdalla itsetunnon vahvistaminen ja positiivisen minäkuvan kehittäminen on erityisen tärkeää. Hyviä menetelmiä löytyy mm. kirjasta: Aho, Tarkkonen: Itsetuntoharjoituksia esi- ja alkukasvatusikäisille (Turun yliopisto, 1999). Kirja on molemmissa päiväkodeissa.

Fantasiavalokuvat itsetunnon kohottajina: Lapsi saa toivoa millaisessa satu/sankarihahmossa haluaisi itsensä valokuvattavan. Lapsi puetaan ja meikataan haluamallaan tavalla ja otetaan hänestä valokuva. Kuva säilytetään päiväkodissa ja lapsi saa katsella siitä kuinka hieno ja upea hän onkaan! Kts. lisää esim. Googesta: Voimaannuttava valokuvaus

Tukitoimien edellytys ei ole diagnoosi lapsesta, vaan henkilökunnan on otettava huomioon lapsen erityistarpeet jo ennen mahdollisia asiantuntijalausuntoja, esim. lapsen yliherkän hajun, maku- tai tuntoaistin huomioiminen helpottaa lapsen päiväkotipäivää. Päiväkotia antaa kasvatuksellista kuntoutusta. Lääketieteellistäkin kuntoutusta voidaan järjestää päiväkodin tiloissa terapeuttien toimesta sopimuksen mukaan, mikä yleensä myös helpottaa vanhempien arkipäivän sujumista.

Päiväkotien henkilökunta tekee yhteistyötä myös lasten- ja perheneuvolan kanssa. Työntekijöiden yhteisissä palaverissa 3-4 kertaa vuodessa suunnitellaan vanhempien luvalla kullekin lapselle tarkoituksenmukaisimpia tukitoimia ja niiden toteuttamista. Neuvolassa v.2005 alkaneen Aapiskukko-projektin harjoitteita siirtyy myös päiväkotien käytäntöihin lukuvuoden 2006 - 07 aikana.

Montessori: Se mikä on hyväksi erityislapsille, on hyväksi myös muille. Eli mietitään ryhmäkäytäntöjä myös varhaisen tuen kannalta. Monia lapsen kehitystä tukevia menetelmiä voidaan siirtää kaikkien ryhmien mielekkäiksi toiminnoiksi, esim. sensomotorinen kuntoutus, aivojumppa, psykomotorinen liikunta. Myös päivähoitoympäristön struktuuri, eli lapsen päivittäisten toimintojen, tilojen ja kontaktien selkeyttäminen, voi tuoda helpotusta hyvin lieivistäkin pulmista kärsivälle lapselle. Lapsen päiväkotikuntoutus on osa lapsen arkea ja suuressakin päiväkotiryhmässä lapsen arki voi olla kuntouttavaa. Varhaiskasvatuksen tukitoimina lapsen ympäristöä (fyysistä, psyykkistä ja kognitiivista) mukautetaan lapselle sopivaksi. On muistettava, että jokaisessa lapsiryhmässä on lapsia, joilla on jonkinasteisia aistiyliherkkyyksiä tai tarkkaavaisuuden pulmia. Lapsen henkilökohtaista kuntoutusta ja tukemista annetaan kunkin ryhmän resurssien mukaan.

Lapsen siirtyessä Nurmeksessa päiväkodista toiseen tai päiväkodin sisällä toiseen ryhmään hänen varhaiskasvatussuunnitelmansa siirretään vanhempien luvalla lapsen uuteen ryhmään. Lapsen muuttaessa paikkakunnalta lapsen paperit annetaan vanhemmille, jotka voivat halutessaan luovuttaa ne lapsen uuteen hoitopaikkaan.

Erityisvarhaiskasvatuksen luonteesta johtuen pienryhmien henkilökunnan viikoittainen yhteinen aika dokumentointiin, arviointiin ja suunnitteluun on erityisen tärkeää.

Vasujen liitekansioissa runsaasti lisämateriaalia päiväkodeissa.

6 ERI KULTTUURITAUSTAISTEN LASTEN VARHAISKASVATUS

Muihin liittyminen ja identiteetin säilyttäminen

Kulttuurivähemmistöihin kuuluvia lapsia on Nurmeksessa vähän. Päivähoidon piirissä on lähes vuosittain joitakin romanilapsia ja lapsia, joiden toinen vanhemmista on maahanmuuttaja, yleensä venäläinen. Viittomakielisiä lapsia ei ole juurikaan ollut, tukiviittomia käyttäviä on muutamia vuosittain.

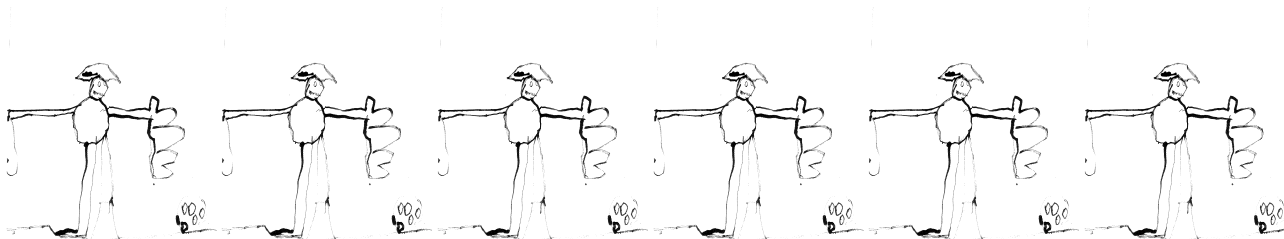
Lapsen erilainen kulttuuritausta huomioidaan myös yhteistyössä vanhempien kanssa. Vanhempien kanssa keskustellaan suomalaisen varhaiskasvatuksen tavoitteista ja periaatteista. Päiväkodin tavoitteisiin kuuluu myös suomalaisen kulttuuriperinnön välittäminen kaikille lapsille, esim. vuoden suurten juhlapäivien yhteydessä. Kuunnellaan tarkasti vanhempia ja heidän toiveitaan lapsen oman kulttuuritaustan huomioimisessa. Vanhemmat saavat päättää kuinka heidän lapsensa kaksikielisyys ja -kulttuurisuus otetaan lapsiryhmässä huomioon. Vanhemmille tarjotaan myös tilaisuus esitellä omaa kulttuuriaan ryhmän muille lapsille.

Lapsen kannalta olennaista on hänen erilaisen kulttuuritaustansa ja kaksikielisyytensä tunnistaminen myös päivähoidossa. Lapsi saa tulla päiväkotiin kokonaisena, molemman kielensä kanssa. Käytännössä tämä voisi tarkoittaa mm. sitä, että lapsiryhmässä opetellaan joitakin lapsen toiseen kieleen kuuluvia tervehdyksiä yms. ja niitä myös käytetään päivittäin. Lapsi rohkaistaan myös opettamaan näitä sanoja toisille. Mikäli ryhmässä on useampi samaa vierasta kieltä puhuva lapsi, heidän tulee kokea, että halutessaan he voivat käyttää keskenään omaa toista kieltään. Näin vahvistetaan lapsen identiteettiä kaksikielisenä ja -kulttuurisena ihmisenä.

Lapsen suomen kielen kehitystä vahvistetaan tarvittaessa järjestelmällisellä kielen omaksumisen ja käytön ohjauksella. Päiväkodin henkilökunnalla on mahdollisuus puheterapeutin ja erityislastentarhanopettajien konsultaatioon.

Sujuva työskentely eri kulttuuritaustaisten asiakkaiden kanssa edellyttää henkilöstöltä erilaisten kulttuurien tuntemusta ja ymmärtämistä. Tämä mahdollistaa erilaisten tavoitteiden ja tarpeiden käsittelyn henkilöstön ja vanhempien kesken tasavertaisesti ja vastavuoroisesti.

Käytännössä päiväkodeissa on nähty, että kaksikieliset lapset eivät mielellään käytä muuta kuin suomen kieltä päivähoidon aikana. Nurmeksesta puuttuu maahanmuuttajataustaisia kuntalaisia varten tehty kotouttamissuunnitelma. Ainakin päivähoidossa sen tarve on jo huomattu ja tarve kasvaa tulevaisuudessa maahanmuuttajien todennäköisesti lisääntyessä. Vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön ei ole vielä tarvittu tulkkipalveluja, mutta tulevaisuudessa nekin voivat tulla ajankohtaisiksi.

7 YHTEISTYÖ JA JATKUMO VARHAISKASVATUKSEN, ESIOPETUKSEN JA PERUSOPETUKSEN VÄLILLÄ

Siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen käy monen lapsen kohdalla Nurmeksessa luontevasti. Esiopetus tapahtuu päiväkodeissa ja suurin osa esikoululaisista on jo osallistunut päiväkodin varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatusta ja esiopetusta toteuttavat samoissa tiloissa samat ihmiset, joiden työtä ohjaavat varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen valtakunnalliset ja paikalliset suunnitelmat. Lapsen siirtyessä päiväkodista tai ryhmästä toiseen hänen tietonsa siirtyvät vanhempien luvalla hänen mukanaan.

Perhepäivähoidosta ja kotoa päiväkotiin siirtyville paras aloitusaika on kesä, jolloin päiväkotiiin tutustuminen tapahtuu pikku hiljaa lasten ehdoilla. Lapsen vanhemmat ovat myös tervetulleita osallistumaan lapsensa päiväkotipäivään mahdollisuuksiensa ja lapsen tarpeiden mukaan.

Pelkkään esiopetukseen osallistuvat tutustuvat tulevaan esikouluunsa keväällä samana päivänä kuin syksyllä perusopetuksen aloittavat tutustuvat kouluunsa. Henkilökohtainen kutsu kullekin perheelle lähetetään postitse.

Jatkumo esiopetuksesta kouluun on Nurmeksessa toiminut koulukohtaisesti pitkälti alakoulun opettajien mahdollisuuksien ja toivomusten mukaan ja vanhempien luvalla. Yhteistyön tiivistämisen tarvetta on niin koulun kuin päiväkodinkin puolella ja tämä on eräs tulevaisuuden kehittämiskohteista.

Erilaisia Nurmeksessa kokeiltuja käytäntöjä:

- Opettaja käy keväällä päiväkodissa tutustumassa tuleviin koululaisiin ja keskustelemassa esiopettajan kanssa.
- Esikoululaiset käyvät pienryhmissä opettajansa kanssa vierailulla ensimmäisen luokan tunneilla. Näin esiopettaja näkee myös edellisen vuoden oppilaansa koululaisina, mikä antaa uutta näkökulmaa esiopettajan omaan työhön.
- Esiopettajat käyvät syystalvella seuraamassa edellisen vuoden esikoululaisten koulutyötä ja keskustelemassa opettajan kanssa.
- Esiopettajat osallistuvat keväällä koulun oppilashuoltotyöryhmän kokoukseen.
- Keväällä pidetään koko kaupungin yhteinen vanhempainilta vanhemmille, joiden lapsi on seuraavana syksynä aloittamassa esikoulun tai perusopetuksen. Mukana on sekä esi- että alkuopetuksen henkilöstöä.
- Koulun opettaja käy syksyllä päiväkodilla esikoulun vanhempainillassa kertomassa millaisia taitoja koulu odottaa kouluun tulevalle olevan. Vanhemmat ovat kokeneet tämän motivoivana ja kiinnostavana yhteistyömuotona.

Yhteistyö esi- ja alkuopetuksen välillä koetaan päiväkodeissa hyvin tärkeäksi. Koulun opettajat toivotetaan tervetulleiksi päiväkotiin ja pyritään myös olemaan avoimia uusille yhteistyömuodoille. Uutena kehiteltävänä ideana voisi olla esiopettajan vierailu syksyllä edellisen vuoden esikoululaisten luokassa useamman päivän ajan tehden esim. kouluavustajan työtä. Kouluavustaja tulisi esiopettajan tilalle päiväkotiin ja toisi sinne näin myös koulun näkökulmaa ja odotuksia.

8 VARHAISKASVATUS YHDESSÄ PERHEIDEN KANSSA

Kasvatuskumppanuus tarkoittaa lasten vanhempien ja päiväkodin henkilöstön välistä yhteistyötä lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi.

Kasvatuskumppanuus on myös:

- Luonteva osa varhaiskasvatusta, jonka sujumisesta ensisijainen vastuu on henkilöstöllä.
- Jaettua asiantuntijuutta, jossa vanhempien tieto lapsesta yhdistetään arkikielessä ammattikasvattajien tietoon lapsen kehityksestä. Vanhempien ja henkilöstön tietoista asennoitumista ja sitoutumista yhteiseen kasvatustehtävään.
- Molempipuolista kunnioittamista ja vastuun jakamista.
- Lapsen kasvatuksen konkreettista toteuttamista vanhemmille ja henkilöstölle sopivalla tavalla.
- Vanhempien keskinäistä yhteistyötä.

Kasvatuskumppanuuden tavoitteita:

- Tasavertainen yhteistyö vanhempien ja henkilöstön välillä.
- Lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen vahvistaminen.
- Vanhempien keskinäisen yhteistyön kehittäminen.
- Lapsen tuen tarpeen tunnistaminen mahdollisimman varhain ja yhteisten toimintatapojen luominen lapsen tukemiseksi.
- Ongelmatilanteiden hoitaminen yhdessä kasvatuskumppanuuden ilmapiirissä.

Henkilöstön kannalta tietoinen sitoutuminen tarkoittaa mm. sitä että toimintaa suunnitellessa pysähtytään ajattelemaan juuri oman ryhmän lapsia, heidän henkilökohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmiaan (lapsen vasut) ja vanhempien toiveita. Toiminnan suunnittelu lähtee sen hetkisestä lapsiryhmästä ja näin toiminnan painopisteet vaihtelevat eri vuosina.

Kasvatuskumppanuuden kehittäminen aloitetaan yhteisellä tapaamisella lapsen kotona (sitä tärkeämpää mitä pienempi lapsi on) tai vanhempien niin halutessa päiväkodilla. Tapaaminen pyritään järjestämään normaalin työajan puitteissa, siis päivällä. Vanhemmat voisivat käydä ensimmäistä kertaa päiväkodilla ilman lastaan. Näin heillä olisi mahdollisuus valmentaa lasta ensikontaktiin ja lapsellakin olisi turvallisempi olo, kun tuleva päivähoitopaikka on vanhemmille tuttu. (Tapaamisen sisällöstä kts. 8.1 Lapsen Vasu, myös lukua 4.3.4 Eettinen näkökulma voi käyttää hyväksi.) Lapsen aloittaessa päivähoidon uudessa paikassa ovat vanhemmatkin avoimia yhteistyölle ja keskustelulle mm. päivähoidon herättämistä tunteista, odotuksista ja peloista.

Luonnollisesti edellytetään myös, että lapsi käy tutustumassa päiväkotiin vanhemman kanssa. Perheistä riippuu kuinka monta tutustumiskertaa tarvitaan. Hoidon alkaessa vanhemman on hyvä varata runsaasti aikaa lapsen tuontitilanteisiin. Vanhemmille annetaan myös mahdollisuus osallistua lapsensa kanssa koko päiväkotipäivään aina kun se heille sopii. Myös erityisiä avoimien ovien teemapäiviä tai -viikkoja voi järjestää silloin tällöin. Joissakin päiväkotiryhmissä on koettu hyväksi lähettää koteihin aina kuukauden alussa toimintakalenteri, johon on kirjattu pääpiirteissään jokaisen päivän toiminta. Ammattitaitoon kuuluu myös se, että kaikista vanhemmista puhutaan aina kunnioittavasti sekä lasten että muun henkilökunnan kesken. Kommunikointiin kuuluu myös sanaton viestintä kuten ilmeet ja äänensävyt.

Mitä pienempänä lapsi aloittaa päiväkotihoidon, sitä tärkeämpää lapselle ja vanhemmille on, että hänellä on oma vastuukasvattaja. Tämä sama aikuinen aloittaa Lapsen Vasun ja hoitosopimusten teon, esittelee talon perheille ja ottaa lapsen vastaan hoidon alkaessa.

Kun vanhempi hakee lastaan päiväkodista, näitä väsymyksen ja ikävän sävyttämiä tilanteita ei rasieta lisää kertomalla toistuvasti lapsen huonosta käyttäytymisestä päivän aikana. Asiantuntijuuden ja negatiivisten asioiden korostaminen ei rakenna, vaan murentaa lapsen ja vanhemman kiintymyssuhdetta. Pulmat lapsen kehityksessä tai käyttäytymisessä, unohtamatta silloinkaan lapsen kehityksen positiivisia piirteitä, tuodaan esille erikseen sovituissa palaverissa vanhempien kanssa. Ongelmalähtöisyyden sijasta vuorovaikutus on ratkaisukeskeistä. Henkilökunnallakaan ei tarvitse olla ongelmiin valmiita vastauksia vaan avoimuutta etsiä vastauksia yhdessä vanhempien kanssa.

Vaikka henkilöstöllä on päävastuu tasavertaisen yhteistyön luomisesta, on henkilökunnan näkemys lapsesta vasta korkeintaan puolet pallosta. Loppuosa palloon saadaan vanhemmilta ja kokonainen pallohan pyörii selvästi paremmin kuin puolikas. Vanhempien ja kasvattajien tiedot lapsesta yhdistettynä luovat parhaat edellytykset lapsen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Kasvatuskumppanuuteen liittyvistä asioista keskustellaan henkilökunnan kesken ja vanhempien kanssa. Sen lisäksi luodaan vanhemmille mahdollisuuksia keskinäiseen ajatusten vaihtoon. Päiväkotiyhteisössä on jo luontevat vertaisryhmät niin lapsille kuin henkilökunnallekin, mutta vanhemmilta ne usein puuttuvat.

Rekulan päiväkodissa vanhemmilta tullutta toivetta syksyisestä tutustumisillasta on jo kokeiltu hyvin tuloksin. Ilta järjestetään yhden lapsiryhmän lasten perheille kerrallaan. Illan aikana perheet ja henkilökunta esittelevät itsensä toisilleen. Myös päiväkodin tiloja, toimintaa ja välineitä esitellään lyhyesti. Illan pääpaino on tutustumisessa ja vapaassa seurustelussa esim. makkaranpaiston tms. vapaamuotoisen tarjoilun ympärillä. Iltaan valmistaudutaan yhdessä lasten kanssa mm. sopimalla käyttäytymissäännöistä silloin, kun sekä vanhemmat että 'päiväkasvattajat' ovat paikalla. Kun vanhemmat tutustuvat toisiinsa, voivat he tarvitessaan saada toisiltaan vertaistukea myös kasvatusasioissa. Mukava yhdessä tekeminen luo pohjaa vakavampienkin kasvatuskysymysten tasavertaiselle yhdessä pohtimiselle. Vanhempia tulisi rohkaista tuomaan rakentavasti esille myös päiväkodin käytännöistä eriävät näkemykset kasvattamisesta. Erilaisten mielipiteiden esille ottaminen ja käsitteleminen voi johtaa käytäntöjen tiedostamiseen, selkiytymiseen ja kehittymiseen.

Vanhemmat voivat kokea vaikeaksi kasvatusta koskevien ajatusten ääneen lausumisen ammattikasvattajille. Henkilökunnan tulisi olla avoin ja herkkä kuulemaan pieniäkin vihjeitä vanhempia askarruttavista asioista. Aidon yhteistyön edellytys on dialogisuus, mikä tarkoittaa vuorotellen kuuntelemista ja puhumista niin, että toisen puhe liittyy siihen mitä toinen on sanonut. Henkilökunnan tehtävänä on aluksi ensin kuunnella avoimin mielin. Vanhan sanonnan mukaan: "Kun loppuu kuuleminen niin alkaa luuleminen." (Kliininen 1/2006, s.36). Vanhempien kommentteja ja ehdotuksia tulisi myös tuoda toiminnan kehityskeskusteluihin esim. tiimeissä.

Kaikki vanhemmat haluavat saada tietoa lapsensa päiväkotipäivästä, lapsen taidoista ja käyttäytymisestä. Henkilökunnan tehtävänä on auttaa vanhempia säilyttämään positiivinen kuva sekä lapsestaan että vanhemmista itsestään lapsensa kasvattajina. Lapsen sopeutuvat päiväkotiympäristöön eri tavoin ja samanikäisten taidot ovat erilaisia kuten meillä aikuisillakin. Kun lapsen sopeutuminen päiväkotiryhmään on hankalaa, tulee asiaa miettiä ensin lapsen näkökulmasta. Kukaan pieni lapsi ei halua tarkoituksella suututtaa aikuisia. Henkilökunnan tehtävänä on etsiä syitä hankaliin tilanteisiin ja tukea lasta niistä selviytymiseen. On annetta-

va lapsille, kuten myös itselleen ja muillekin ihmisille oikeus epäonnistumiseen ja taitojen harjoitteluun sitä kautta. Vanhempien kanssa on hyvä keskustella kasvatuksen päälinjoista, mutta ei jokaisesta pienestä erimielisyydestä tai hankaluudesta päivän mittaan. Hyvä ohje niin lasten kuin aikuistenkin kanssa toimiessa on, että jokaista kielteistä kommenttia kohti pitäisi saada viisi myönteistä, että itsetunto säilyisi oikeanlaisena. Pienessä lapsessa ovat vielä tallella määrättömän kehitysmahdollisuudet, pyrkikäämme siis siihen, että päiväkodissa ei vielä aloitettaisi kenenkään siipien katkaisemista.

Kasvatuskumppanuuteen kuuluu, että henkilökunta tulee selkeästi vanhempien rinnalle lapsen kasvattajina. Meillä on velvollisuus kertoa näkemyksemme lapsesta koulutuksemme pohjalta. Saamme olla myös eri mieltä vanhempien kanssa. Vanhemmilla on oikeus tehdä lopullinen päätös lapsensa asioista ja he myös kantavat siitä vastuun.

On myös muistettava, että kaikki perheet eivät tarvitse tai halua erityistä tukemista kasvatustehtävässään. Päivähoidon ensisijainen tarkoitus on tarjota lapsille turvallinen, kehittävä ja mukava paikka vanhempien työssäkäynnin ajaksi.

Silloin kun lapsen kasvu ja kehitys tarvitsee erityistä tukivaihetta, tulee henkilökunnan keskustella vanhempien kanssa lapselle mahdollisesti neuvolassa tms. tehtävästä kartoitukselta. Mahdollisimman aikaisin käynnistettävä lisätuki auttaa lasta parhaiten.

Päiväkotien henkilöstön työ vaatii paljon ihmissuhdetaitoja ja herättää paljon erilaisia tunteita. Henkilökunnan tulee huolehtia omasta jaksamisestaan mm. tunteita auki puhumalla ja lisäkoulutusta hankkimalla.

Ehdotelma kasvatuskumppanuuden toimintakalenterista:

Syyskuu – Lokakuu – Marraskuu - Joulukuu

- ~Tilojen esittely
- ~Toimintaan tutustuminen
- ~Tutustumisvanhempainilta
 - ~Lapsen vasun tekeminen
 - ~Päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaan tutustuminen.
 - Vanhemmat täyttävät palaute/arviointikaavakkeen
 - ~Henkilökunta kokoaa palautteet ja suunnittelee niiden vaikutuksen.
 - ~ Vanhempien vertaisryhmät aloittavat
 - ~Mahdolliset koko perheen joulutapahtumat

Tammikuu – Helmikuu – Maaliskuu – Huhtikuu - Toukokuu

- ~Lapsella mahdollisuus arvioida ja kehittää päiväkotitoimintaa
(Katso liitteistä kaavake: Lapsi arvioi päiväkotia)
- ~Mäenlaskuilta perheille.
 - Vanhempia pyydetään mukaan ryhmän toimintaan, osallistumaan tai ohjaamaan.
 - Esim. luistelu, hiihto tai jonkin oman harrastuksen/taidon esittely ja ohjaus jne.
 - ~Vanhempien vertaisryhmät.
 - ~Palautekeskustelut kuluneesta vuodesta, Lapsen Vasun tarkentaminen.
 - ~Koko perheen kevätkokoontuminen.

Kirjallisuutta: Kaskela M., Kekkonen M.: Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Stakes 2006. (On päiväkodeissa)
Liitteissä artikkelit: Heinämäki L.: Varhainen tuki kasvattajan ja järjestelmän haasteena.
Kovanen P.: Yhteinen suunta. Vanhemmat ja ammatti-ihmiset varhaisen oppimaan ohjaamisen Suunnitelman yhteiskäyttäjinä.

8.1 Lapsen Vasu

Lapsen Vasu on prosessi, joka alkaa kun lapsi aloittaa päivähoiton ja päättyy vasta päivähoiton päättyessä. Lapsen Vasussa tulee kuulua/näkyä lapsen itsensä, hänen vanhempiensa ja päiväkodin työntekijöiden ääni. Lapsen Vasussa aikuiset jakavat lapsen päivittäisiä kokemuksia ja tallentavat varhaisvuosien muistoja. Lapsen Vasu yhdistää vanhempien ja ammattikasvattajien tiedon lapsesta.

Esitämme Lapsen Vasuksi:

Minä-kansio

Jokaisella lapsella pääsääntöisesti päiväkodilla säilytettävä oma kansio, johon kootaan mm.:

- Vanhemman kirjoittama tarina lapsestaan päivähoiton alkaessa.
- Hoitosopimuskaavakkeet.
- Oman ryhmän aikuisten ja lasten etunimet (Valokuva?).
- Päiväkodin esite.
- Työntekijöiden vuosittain vapaamuotoisesti (vaikka käsin) kirjoittama tarina lapsesta. Apuna voisi olla myös tarinarunko, esim. lapsen luonteenpiirteet, mielleikit, kaverit, mitä harjoitellut erityisesti tänä vuonna, lapsen vitsejä, kommentteja, hauskoja sattumuksia jne. Tarinaan palataan ja sitä täydennetään aina toimikauden alussa ja lopussa. Tarina ei ole lapsen arviointia vaan esim. toiminnan kuvausta.
- Vanhempien kirjoittama tarina omasta lapsestaan. (Lapsen Vasu -palaveri vanhempien kanssa voisi alkaa näiden tarinoiden vaihtamisella ja lukemisella.)
- Lapsen antama palaute päivähoitosta, esim. piirustus, haastattelu.
- Vanhempien kuvaus lapsesta ja palautetta päivähoitosta. Lasten Turvakasvatusmateriaalissa (Stakes) on myös tähän sopivia tehtäviä. Turvakasvatukseen liittyvät tehtävät voisivat muutenkin kuulua Minä-kansioon.
- Lapsen kotona tekemiä piirustuksia, valokuvia, kertomuksia/muistoja kesäloimalta jne.
- Lapsen päiväkodissa tekemiä hänelle itselleen erityisen arvokkaita askarteluja ja piirustuksia (vrt. portfolio).
- Lapsen muistoja (piirustuksia, tarinoita) päiväkodin retkistä, teatterivierailuista jne.
- Valokuvia lapsen arjesta päiväkodilla. (Digikamera ja väritulostin kuuluvat päiväkodin tarpeelliseen varustukseen.) Kuvat ja tarinat luovat siltaa päiväkodin ja kodin välille. Niiden avulla lapsi pystyy paremmin kertomaan kotona elämäänsä päiväkodilla.

Ideota Lappeenrannassa käytössä olevasta lapsen kansiossa, joka kulkee lapsen mukana ja täydentyy myös uudessa päivähoitopaikassa.

Sivut:

1. Minä: Nimeni on, olen syntynyt, missä, lapsen valokuva ja alue kuvaselitykseen.
2. Miltä minusta tuntui tulla päivähoitoon? Mitä ajatuksia vanhemmilla oli päivähoidon aloittamisesta?
3. Aika ennen hoidossa aloittamista (häivähdyksiä ja tuokiokuvia lapsen elämästä kuvin ja sanoin).
4. Keitä perheeseesi kuuluu, mistä ruuista pidät eniten, mistä ruuista et pidä, ketkä ovat parhaat kaverisi, mikä on lempiohjelmasi, mikä on paras lelusi, mitä tykkäät leikkiä tai puuhailla, mistä asioista et pidä, millaisia asioita pelkää?
5. Lapsen nimi, syntymäaika, päiväys. Mitä lapsi tekee kotona. Perheen perinteet ja arvot (esim. omasta lapsuudesta siirtyneet tavat). Näitä asioita haluan lapseni harjoittavan/opettelevan päivähoidossa (sovitaan yhdessä tavoitteet). Seuranta.
6. Lapsen ensimmäisestä hoitopaikasta käsin kirjoitettu sivu lapsen alkukuukausien hoitoon sopeutumisesta, päivän tapahtumista, opituista taidoista, kavereista jne.
7. Monisteita koko talon yhteisistä tapahtumista, retkistä, keskusaiheista (kts. Liite 1).
8. Lapsen piirustuksia ja askarteluja.
9. Vihko, johon kerätty lapsen sattuvia sanontoja, piirustuksia jne.
10. Ryhmävalokuvia.
11. Uuteen ryhmään siirtymisen jälkeen siellä käsin kirjoitettu kuvaus lapsesta (näissä kuvauksissa mainitaan päiväkodin ja ryhmän nimi, mutta ei kuka kuvauksen kirjoitti).
12. Valokuvia lapsesta päiväkodilla.
13. Kuvaus ja paljon kuvia ryhmän pedagoginen leikki-projektista Rasavilli piltti merellä (liite2).
14. Lapsiryhmän lasten ja aikuisten nimet (liite 3)
15. Piirrä oma kuvasi.
16. Leikit (liite 4).
17. Sadutusta, lapsen itse keksimiä satuja.
18. Musiikki. (ryhmässä laulettuja lauluja)
19. Syntymäpäivät (kuvaus päiväkodilla vietettävistä synttärjuhlista).
20. Minä olen oppinut...
21. Kiitos kivalle ystävälle ja mukavia päiviä! (Kiva kissakortti poislähtevälle lapselle, liite 5). Liitteet löytyvät päiväkodilta erillisestä liitekansiosta.)

Hoitosopimuskeskustelu/Aloituskeskustelu

- Voidaan käydä myös lapsen kotona, jo ennen päivähoidon alkua tai pian alkamisen jälkeen. Lapsen kotona kasvattajan ja lapsen ensikontakti tapahtuu lapselle turvallisimmassa ympäristössä, lapsen tarpeista käsin.
- Tutustutaan lapseen ja lapsen perheeseen, luodaan luottamuksellinen suhde vanhempiin. Perheelle annetaan tilaa ilmaista odotuksiaan, toiveitaan, huoliaan ja pelkojaan.
- Keskustelun tukena on lomake, johon kirjataan keskustelussa sovitut asiat.
Henkilötietojen, hoitoaikojen yms. virallisen lisäksi lomakkeella voisi olla esim.:
Kerro millainen lapsi sinulla on?
Mitä tunteita sinulla on päivähoidon aloituksesta?
Miten luulet lapsesi reagoivan kun jätät hänet päiväkotiin? Jos epäilet ongelmia tulevan, miten niitä voisi ennakoida? Miten haluat henkilökunnan toimivan, jos lapsellesi on vaikeaa erota sinusta hoidon alkaessa: onko sinulla mahdollisuutta jäädä päiväkotiin joksikin aikaa vai haluatko että lapsi otetaan syliin että pääset lähtemään? Miten lastasi voi lohduttaa ikävissä?
Mikä auttaisi lastasi säilyttämään päivän aikana mielikuvan kodistaan ja vanhemmistaan?
Lomake ja sen täyttäminen tehdään arkikielellä, ammattitermejä välttäen.
- Huomioidaan yhteisöt, joiden osa lapsi on, vertaisryhmät, perhe, päivähoitoryhmä jne.
- Lomakkeen viimeisessä kysymyksessä annetaan vanhemmille mahdollisuus kertoa miltä lomake heistä tuntuu, mitä ajatuksia keskustelu herätti, käytiinkö olennaisia asioita läpi jne.

- Vanhemmille annetaan kauniista kehystetty paperi, johon he kirjoittavat lapses-
taan tarinan. Tarinan loppuun lapsi piirtää haluamansa kuvan. Tarina tuodaan
päiväkodille hoidon alkaessa ja liitetään lapsen Minä-kansioon.

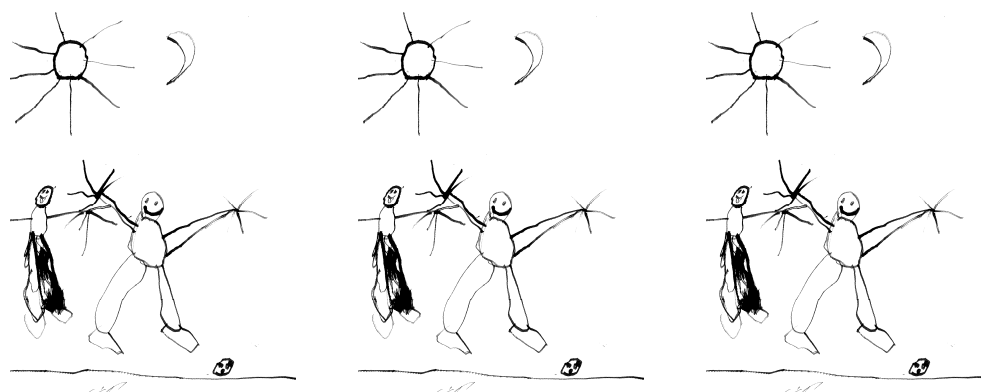
Lähteet: Marja Kaskelan koulutus Nurmeksessa 20.4.2007.

Kaskela M., Kekkonen M.: Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Lastentarha –lehti 5/2006.

Kaskela M., Kronqvist E-L.: Niin ainutlaatuinen. Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasva-
tussuunnitelmaan. Stakes 2007.

Muita lapsen huomioimisen ideoita:

- Viikon lapsi
Lapselle tehdään haastattelu, joka kirjoitetaan näkyville (valmiita malleja mm. Rekulan Pillipii-
pareissa) ja laitetaan lapsen kuvan kanssa näkyvälle paikalle eteiseen. Yhden lapsen haastat-
telu on esillä viikon ajan.
- Lasten kuvat ovat seinällä koko vuoden ja niiden alla on muovitasku, johon kukin voi tuoda
vaihtuvia piirustuksia, muistoja lomalta, perhejuhlista yms. Näiden esille laittamiseen tarvitaan
luonnollisesti lasten vanhempien lupa.
- Kevätjuhlassa jokainen lapsi palkitaan parhaana jossakin asiassa (idea jostain joensuulaisesta
päiväkodista).
- Keväällä jokaisesta lapsesta keksitään yhdessä adjektiivilause esim. 'Essi ennättää ensiksi
eteiseen'. Lauseet luetaan kevätkuulussa.
- Jokaiselle lapselle tehdään oma Eläinadjektiivilaulu, esim. 'Essi on etevä elefantin poikanen,
Essi on etevä elefantinpoikanen. Essiä täytyy suojella, sillä elefanteja on vähän tässä maail-
massa'. (Tekijä tuntematon, melodiaa ei ole kirjoitettu nuoteille, mutta sen osajia on mo-
lemmissa päiväkodeissa)

9 VARHAISKASVATUKSEN SISÄLLÖLLINEN ARVIOINTI, KEHITTÄMINEN JA SEURANTA

Arviointiin, kehittämiseen ja seurantaan kuuluu

1. yleistä päivähoidon resurssien arviointia
2. oman tiimin, päiväkodin ja ryhmän toiminnan ja arviointia
3. vasun arviointia
4. perheiden tekemää arviointia varhaiskasvatuksesta
5. jokaisen työntekijän henkilökohtaista oman toiminnan arviointia.

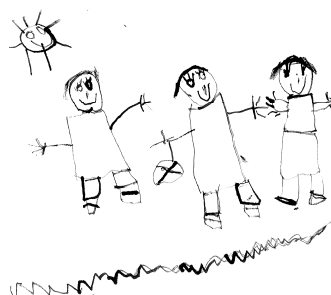
Molemmissa päiväkodeissa arvioidaan huhtikuun tiimissä kuluva toimikautta. Syksyllä pide-
tään molempien päiväkotien yhteinen tiimi, jossa puretaan kevään arviointi (kehitettävät ja
hyvin toimivat käytännöt) ja sovitaan tulevan toimintakauden painopisteet. Esimiehet esittele-
vät kehityskeskusteluissa esille tulleet kehitystarpeet, koulutustoiveet ja huomiot yleisellä ta-
solla.

Päivähoidon resursseja ja yleisiä suuntalinjoja arvioidaan vuosittain tiimipalavereissa. Neljännesvuosittain päiväkodit tekevät toiminnastaan hallinnolle osavuosisraportin. Päiväkodin henkilöstö toivoo myös palautetta näistä raporteista ja edellyttää oman hallintokunnan päälliköltä päiväkodin toimintaan tutustumista ja sen tuntemusta.

Nurmeksien päiväkotien yleiset toimintaedellytykset ja resurssit ovat hyvät. Kaikki päiväkotien virat on täytetty pätevillä ja kokeneilla työntekijöillä. Myös lapsia on ollut ja näyttäisi olevan jatkossakin tarpeeksi täyttämään päiväkotipaikat. Lähiaikojen suurin uhkatekijä lienee päiväkotihenkilöstön ikääntyminen. Työnantaja voisi auttaa työkyvyn säilyttämisessä pienilläkin taloudellisilla satsauksilla, kuten tuetuilla kuntosalivuoroilla ja fysioterapeutin säännöllisillä konsultaatioilla esim. oikeista työasunnoista. Uupumusta ehkäisisi selkeästi myös oma vakiintunut varahenkilö, joka kiertäisi päiväkodeissa ja ryhmiksissä sairas- ja vuosilomien sijaisena. Myös onnistunut ja henkilökunnan tarpeista lähtevä koulutus lisää työssä jaksamista. Päiväkodit saavat suunnitella ja järjestää koulutuksensa itsenäisesti ja suurin osa koulutuksista onkin ollut onnistuneita.

Oman tiimin ja päiväkotiryhmän työn suunnitteluun ja arviointiin on tällä hetkellä selkeästi liian vähän aikaa. Henkilöstö voi korjata asiaa jonkin verran huolehtimalla naapuriryhmän lapsista (oman ryhmän kustannuksella) suunnitteluajoina. Varahenkilön olemassaolo helpottaisi tätäkin pulmaa.

Vasua arvioidaan keväisissä tiimipalavereissa yleisen toiminnan arvioinnin mukana. Henkilökunnan tarpeiden ja toiveiden perusteella Vasusta valitaan kullekin toimintakaudelle painopistealue yhteistyössä naapurikuntien kanssa. Vuoden seutukunnallisia päivähoito koulutuksia järjestetään valitun alueen kehittämiseksi. Koulutuksen pääajatuksia kirjataan Vasuun ja tätä kautta ne voivat kehittää myös arkisia työkäytäntöjä. Näin Vasukin täydentyy ja kehittyy vuosien myötä. Itse vasun työstäminen on lisännyt viime vuosien keskustelua päiväkotien sisällä ja välillä niin päivähoito käytännöistä kuin periaatteistakin. Vasutyöskentely koettiin innostavaksi ja keskustelufoorumien toivotaan jatkossakin pysyvän käytössä.

Perheillä on ollut mahdollisuus arvioida päiväkotien työtä vastaamalla päiväkotiryhmissä esillä oleviin kuntakyselyihin. Tosin kukaan vanhempi ei yleensä käytä tätä mahdollisuutta. Vanhemmilla on monia arvokkaita ajatuksia päiväkotityöstä, mutta niiden esille saaminen on vaikeaa. Arvioinnin ottaminen päiväkodin normaaliin vuosityöskentelyyn parantaa varmasti asiaa. Keväällä kysellään lapsilta mielipiteitä ja toiveita päiväkotien suhteen esim. luvussa 4.1 olevin kysymyksin. (Liitteissä myös Juuan mallit kyselyistä lapsille ja vanhemmille.) Lapsille annetaan myös kotitehtäväksi miettiä yhdessä vanhempien kanssa mikä kuluneesta vuodesta jäi mieleen mukavimpana muistona ja mitä alueita voisi kehittää. Kyselyihin vastataan nimettömänä. Keskusteluissa vanhempien kanssa pitkin vuotta kannustetaan vanhempia palautteen antoon ja korostetaan heidän antamansa palautteen merkitystä. Päiväkodin arjen tekeminen tutuksi vanhemmille auttaa heitä myös palautteen annossa. Vanhempia kannustetaan osallistumaan edes kerran vuodessa lapsensa päiväkotipäivään. Rekulan Peukaloisissa on hyviä kokemuksia saatu joka kuukauden alussa koteihin jaetusta kuukauden toimintakalenterista. Kalenterista näkyy sekä päivittäisten oppitunkeiden aiheet että retket, liikunnat ja muut kotona varustautumista edellyttävät tapahtumat.

Nurmeksen kaupungin nettisivuille ollaan luomassa TAK-arviointijärjestelmää, jossa vanhemmille tehtäisiin asiakastyytyväisyyskysely esim. kolmen vuoden välein. Vastaukset ja niiden aiheuttamat toimenpiteen käsitellään tiimeissä.

Kuvitus: Hannilan Vilperit 2007-08